

OP-Pohjola-ryhmän osavuosisikatsaus 1.1.-30.9.2011

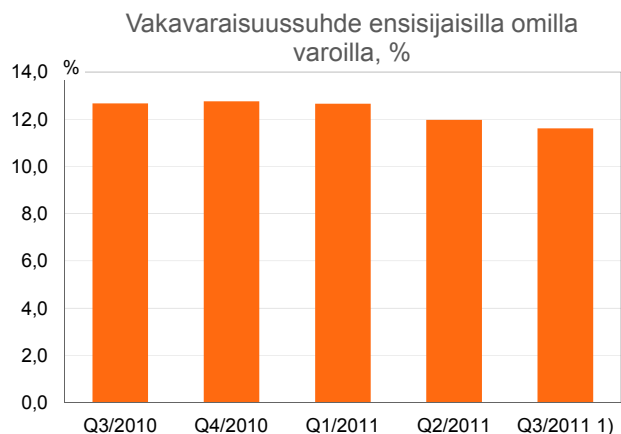
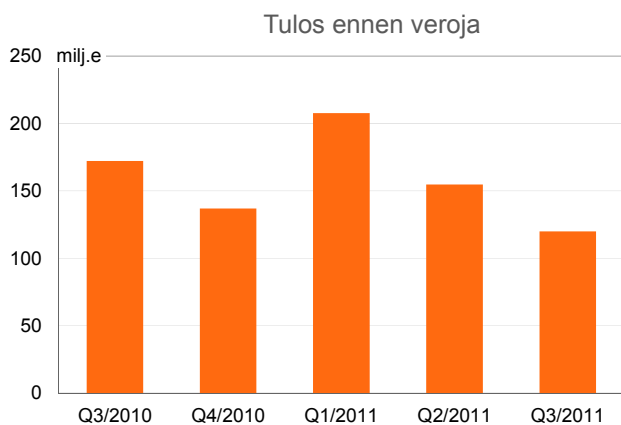
OP-Pohjola-ryhmän tulos kasvoi tammi–syyskuussa 10 prosenttia

- Ryhmän tulos ennen veroja kasvoi 10 prosenttia 482 miljoonaan euroon (438) – pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 34 prosenttia. Kuitenkin kolmannella vuosineljänneksellä tulos ennen veroja supistui vuotta aiemmasta.
- Korkokatteen kasvu jatkui vahvana ja oli tammi–syyskuussa 11 prosenttia. Yhteensä tuottoja kertyi 4 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Kulut kasvoivat 5 prosenttia.
- Saamisten arvonalentumiset supistuivat 40 prosenttia vuotta aiemmasta ja olivat 0,14 prosenttia luotto- ja takauskannasta.
- Talletuskanta kasvoi voimakkaasti eli 13 prosenttia vuositasolla. Kasvu oli vahvaa myös vahinkovakuutuksen maksutuotoissa.
- Strategisilla painopistealueilla edettiin hyvin: pankki- ja vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä kasvoi katsauskaudella 67 000:lla ja yritysluottokanta 9 prosenttia.
- Ryhmän riskinkantokyky on erittäin vahva. Omien varojen määrä ylitti lakisääteisen vähimmäistason (4,0 miljardia euroa) 2,0 miljardilla eurolla.
- Ryhmä on ottanut käyttöön uuden vakavaraisuustavoitteen. Core Tier 1 -tavoite on 15 prosenttia.
- Euroopan velkakiisin kärjistyminen ja vastuuvetoon liittyvät kertaluonteiset erät heikentävät vahinko- ja henkivakuutuksen tulosodotuksia. Ryhmän vuoden 2011 tuloksen ennen veroja ilman näitä kertaluonteisia erä arvioidaan muodostuvan samantasoiseksi kuin vuotta aiemmin. Näkymät on esitetty kokonaisuudessaan kohdassa loppuvuoden näkymät.

OP-Pohjola-ryhmän avainlukuja

	1–9/2011	1–9/2010	Muutos %	1–12/2010
Tulos ennen veroja, milj.e	482	438	10,2	575
Pankkitoiminta	357	267	33,5	367
Vahinkovakuutus	71	84	-16,0	83
Henkivakuutus	36	23	54,5	43
Palautukset omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille	132	122	8,7	163
	30.9.2011	30.9.2010	Muutos %	31.12.2010
Omien varojen suhde omien varojen vähimmäismäärään (Rava)	1,49	1,70	-0,21*	1,70
Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla, %	11,6	12,7	-1,1*	12,8
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	0,53	0,44	0,09*	0,34
Pankki- ja vakuutustoiminnan yhteiset asiakkaat (1000)	1 264	1 178	7,3	1 197

* suhdeluvun muutos

1) Pohjola Pankki Oyj:n osakkeiden osto ja debentuurilainojen nettomuutokset laskivat vakavaraisuussuhdetta yhteensä 1,0 prosenttiyksikköä

Pääjohtaja Reijo Karhisen kommentit

Finanssialan toimintaympäristö heikentyi merkittävästi viime kuukausina Euroopan velkakriisin ja tahmean poliittisen päätöksenteon seurauksena. OP-Pohjola-ryhmän toiminta jatkui kuitenkin vakaana näissä erittäin vaativissa olosuhteissa. Kasvuvauhti kiihtyi ja koko alkuvuoden tulos parani.

Erytyisesti pankkitoiminnan tuloskehitys oli hyvä. Sitä vauhditti vahva korkokorotuksen kasvu ja selvästi pienentyneet luottotappiot. Vakuutusliiketoiminnan tulosta painoi kolmannella neljänneksellä sijoitusomaisuuden heikko tuottokehitys.

Rahoitusmarkkinoiden epävakaus rasittaa tuloksenteokkykyämme ja tulospainetta. Samalla se nostaa esiin selkeän vahvuutemme. Kriisinsietokykyämme on eurooppalaisten pankkien ehdotonta kärkeä. Viranomaisien tekemät laskelmat ovat toistuvasti todistaneet turnauskestävyytemme. Pääomapuskurimme ovat vahvat, ja jo valmiiksi korkea vakavaraisuustasomme luo levollisuutta.

Haluamme jatkossakin profiloitua vakavaraisena toimijana. Rajun markkinamyllerrysten keskellä olemme päättäneet nostaa pankkitoiminnan ydinvakavaraisuustavoitteen reippaasti yli korkeimpienkin viranomaisvaatimusten. Haluamme olla tällä haastavalla 15 %:n vakavaraisuustavoitteella suunnannäyttäjänä koko toimialalla. Viestimme on muutoinkin selkeä: Olemme vakaa ja turvallinen kumppani asiakkaillemme.

Olen erittäin tyytyväinen menestykseemme asiakasliiketoiminnoissa. Kasvuvauhtimme piristyi laajalla rintamalla. Kaikkein vahvinta kasvumme oli talletuksissa. Varainhankintamme on muutoinkin toiminut moitteettomasti poikkeuksellisissa olosuhteissa. Myös yritys- ja asuntorahoituksessa kasvumme oli markkinoita nopeampaa. Koko alkuvuoden merkittävä ilonaihe on ollut myös onnistunut pankki- ja vahinkovakuutusliiketoiminnan integraation jatkuminen. Rahastoliiketoimintamme ei sen sijaan ole kehittynyt tavoitteidemme mukaisesti.

Tulkitsen vahvoja talletus- ja luottokannan kasvulukujamme asiakkaidemme luottamuksen osoituksena. On kannustavaa, miten vahvasti asiakkaat luottavat tuttuun ja turvalliseen suomalaiseen toimijaan. Me haluamme vastaavasti sitoutua toimimaan vastuullisesti ja yhdessä asiakkaiden kanssa rakentaa siltaa vaikeiden aikojen yli. Kykymme ja tahtomme huolehtia asiakkaidemme rahoituksesta on jatkossakin vahva.

Rakennamme juuri nyt OP-Pohjola-ryhmälle uutta strategiaa, jossa tulee edelleen korostumaan vahvan vakavaraisuuden, maltillisen riskinoton ja terveen kasvun tasapaino. Jatkamme myös voimakasta panostusta kehittämiseen. Yhtenä hyvänä esimerkkinä

tästä on sähköisten palvelujen kehittämiseen keskittyvä hankkeemme Oulussa.

Finanssialan näkymiä varjostaa edelleen globaali taluskriisi. Toiveikkuus nosti päätään EU-huippukokouksen jälkeen, ja markkinoiden pahimmat uhkakuvat jäivät toteutumatta. Euroopan kyvyttömyys ratkaista velkakriisin hoito on kuitenkin lyönyt leimansa koko eurojärjestelmän kestävyteen ja heikentänyt luottamusta niin paljon, että mahdolliset takaiskut päätösten toimeenpanossa olisivat markkinoiden hermostuneisuutta radikaalisti. Tämä olisi myrkyä finanssialan toimintaedellytyksille.

Suomen talouden näkymät ovat loppusyksyn ja tulevan talven aikana parhaimmillaan vaisut. Kestävän kasvun edellytyksiä ei ole, jos meiltä puuttuu luottamus pääoma. Usko tulevaisuuteen syntyy vain tekojen kautta. Euroopan velkakriisi, Suomen heikkenevä hintakilpailukyky ja syvenevä kestävyysvajava eivät ratkea epäröimällä ja odottamalla.

OP-Pohjola-ryhmän osavuosisikatsaus 1.1.–30.9.2011

Sisällysluettelo

Toimintaympäristö.....	5
Ryhmän tulos ja tase.....	6
Vakavaraisuus, riskiasema ja luottoluokitukset.....	7
Toiminta ja tulos liiketoimintasegmenteittäin.....	10
Pankkitoiminta	10
Vahinkovakuutus	13
Henkivakuutus	15
Muu toiminta	17
Loppuvuoden näkymät.....	17
Katsauskauden jälkeiset tapahtumat.....	17
OP-Pohjola-ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset.....	18
Henkilöstö ja palkitseminen.....	18
OP-Pohjola osk:n hallinto.....	18
Investoinnit ja palvelukehittäminen.....	18
Tuloslaskelma	
Laaja tuloslaskelma	
Tase	
Oman pääoman muutoslaskelma	
Rahavirtalaskelma	
Liitetaulukot:	
Liite 1. Laatimisperiaatteet	
Liite 2. Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat	
Liite 3. Tuloskehitys vuosineljänneksittäin	
Liite 4. Korkokate	
Liite 5. Saamisten arvonalentumiset	
Liite 6. Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	
Liite 7. Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	
Liite 8. Palkkiotuotot ja -kulut, netto	
Liite 9. Kaupankäynnin nettotuotot	
Liite 10. Sijoitustoiminnan nettotuotot	
Liite 11. Liiketoiminnan muut tuotot	
Liite 12. Taseen luokittelu	
Liite 13. Käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti	
Liite 14. Vahinkovakuutustoiminnan varat	
Liite 15. Henkivakuutustoiminnan varat	
Liite 16. Vahinkovakuutustoiminnan velat	
Liite 17. Henkivakuutustoiminnan velat	
Liite 18. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	
Liite 19. Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen	
Liite 20. Omat varat ja vakavaraisuus	
Liite 21. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus	
Liite 22. Annetut vakuudet	
Liite 23. Taseen ulkopuoliset sitoumukset	
Liite 24. Johdannaissopimukset	
Liite 25. Liiketapahtumat lähipiirin kanssa	

Toimintaympäristö

Taloutta varjosti suuri epävarmuus heinä–syyskuussa 2011. Euroalueen velkakriisin hoito ja maailman talouden tila ovat huolestuttaneet laajasti. Suhdannetiedusteluissa se on näkynyt kotitalouksien ja yritysten heikentyneenä luottamuksena talouteen.

Euroalueen velkakriisin onnistunut hallinta on erittäin tärkeää talouden tulevalle kehitykselle. Epäonnistumisella voi olla arvaamattoman vakavat seuraukset. Toisaalta onnistuneilla ratkaisuilla voidaan palauttaa luottamus eurojärjestelmään ja välttää taantuma.

Toistaiseksi teollistuneiden maiden taloudet ovat kehittyneet pelättyä myönteisemmin. Yhdysvalloissa teollisuustuotanto ja yksityinen kulutus elpyivät kolmannella neljänneksellä. Teollisuustuotanto kasvoi myös euroalueella. Kehittyvien talouksien vauhti hidastui vain hieman.

Maailmantalouteen liittyvä epävarmuus on heijastunut myös Suomeen. Kotitalouksien ja yritysten odotukset talouskasvusta ovat hiipuneet. Toisaalta teollisuustuotannon ja vähittäiskaupan tilastot viittaavat, että taloudellinen aktiviteetti on jatkunut suhteellisen hyvänä kesän ja syksyn ajan.

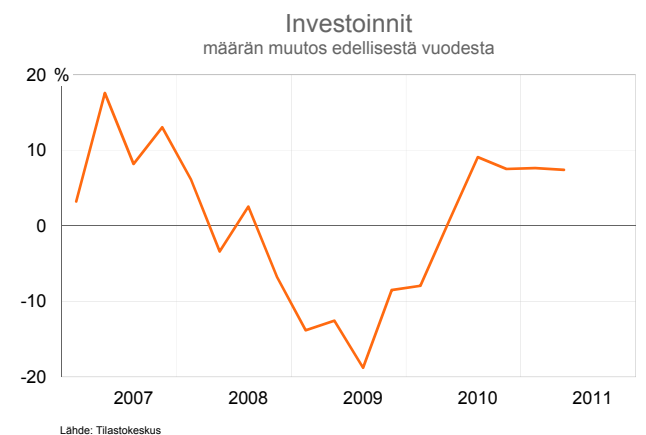
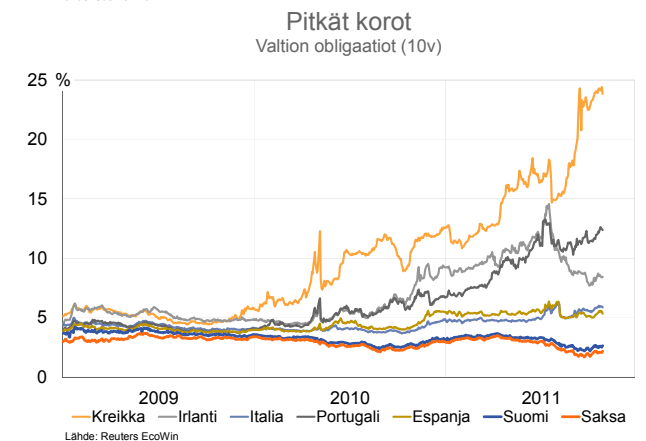
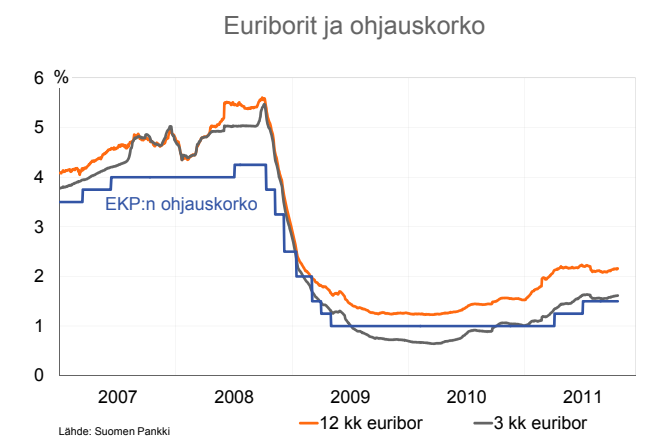
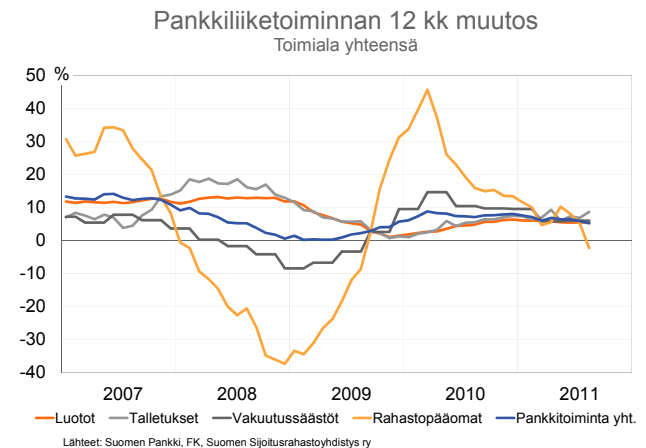
Maailmantalouden kasvunäkymien heikkeneminen ja euroalueen velkakriisiin hoitoon liittyvä epävarmuus näkyivät voimakkaana muutoksina raha- ja pääomamarkkinoilla kolmannella neljänneksellä. Markkinakorot olivat alhaisella tasolla ja keskeiset osakekurssit laskivat maailmalla noin 15 prosenttia ja Suomessa noin 20 prosenttia. Epävarmuus on myös nostanut riskilisiä rahamarkkinoilla. Euroopan keskuspankki on tukenut markkinoiden toimintaa lisäämällä likviditeettiä, millä pyritään parantamaan markkinoiden toimintaa ja kaventamaan riskilisiä. Korot pysyvät matalalla tai laskevat hieman loppuvuoden aikana.

Euroalueen velkakriisin vaikutus Suomen pankkitoimialan luottokannan kasvuun on toistaiseksi jäänyt vähäiseksi. Luottokanta kasvoi noin 5 prosenttia heinä–syyskuussa vuoden takaiseen verrattuna. Heikentyneestä kuluttajaluottamuksesta huolimatta kotitalouksille myönnettyjen luottojen kasvu jatkui vakaana, ja kaupankäynti asuntomarkkinoilla oli edelleen vilkasta. Yritysluottokannan kasvu sen sijaan hidastui hieman, ja vuosikasvu jäi noin 3 prosenttiin.

Rahasto- ja vakuutussäästöjen lasku syveni sijoitusmarkkinoiden heikon kehityksen seurauksena vuoden kolmannella neljänneksellä. Rahastojen nettomerkinnot jäivät selvästi negatiivisiksi ja henkivakuutuksen uusmyynti pysyi alhaisena. Talletuskannan kasvu sen sijaan piristyi, kun käyttely- ja maksuliiketilien määrä kasvoi. Määräaikaistalletusten alkuvuoden nopea kasvu kuitenkin hidastui kolmannella neljänneksellä, kun rahamarkkinakorkojen nousu tasaantui.

Vahinkovakuutustoimialan maksutulo tammi–syyskuulta kasvoi noin 4 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna. Korvausmenojen kasvu oli edelleen selvästi maksutuloa nopeampaa. Talouskasvun hidastumisen odotetaan kuitenkin tasapainottavan korvausmenojen kasvua suhteessa maksutulon kasvuun. Toisaalta sijoitusympäristöön liittyvien epävarmuustekijöiden ja

matalan korkotason odotetaan lisäävän vakuutusyhtiöiden sijoitustoimintaan kohdistuvia haasteita.

Ryhmän tulos ja tase

	1–9/2011	1–9/2010	Muutos %	7–9/2011	7–9/2010	Muutos %	4–6/2011
Tulosanalyysi, Milj. e							
Pankkitoiminta	357	267	33,5	131	104	25,8	93
Vahinkovakuutus	71	84	-16,0	3	42	-93,6	49
Henkivakuutus	36	23	54,5	-17	3		16
Tulos ennen veroja	482	438	10,2	120	172	-30,4	155
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-456	256		-340	181		-34
Tulos käyvin arvoin ennen veroja	26	694	-96,2	-220	353		121
Taloudellisen pääoman tuotto, % *)	14,8	12,8	2,0*				
Taloudellisen pääoman tuotto käyvin arvoin, % *)	5,8	20,3	-14,5*				
Tuotot							
Korkokate	755	679	11,2	261	226	15,5	255
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	291	309	-5,8	75	119	-37,0	124
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	78	62	26,1	0	15	-99,4	28
Palkkiotuotot, netto	435	417	4,3	138	135	2,5	141
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	42	72	-41,7	-19	26		15
Liiketoiminnan muut tuotot	69	69	-0,9	20	20	0,3	22
Muut tuotot yhteensä	915	930	-1,6	214	315	-32,0	330
Tuotot yhteensä	1 670	1 609	3,8	476	541	-12,1	585
Kulut							
Henkilöstökulut	514	477	7,8	149	142	4,8	188
Muut hallintokulut	248	225	10,1	79	70	12,4	88
Liiketoiminnan muut kulut	229	239	-4,1	75	86	-12,6	76
Kulut yhteensä	991	941	5,3	303	298	1,6	352
Arvon alentumiset saamisista	64	108	-40,4	10	31	-68,6	31
Palautukset omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille							
Bonukset	121	112	7,6	41	38	7,8	40
Osuus- ja lisäosuuspääoman korot	11	9	21,6	2	2	-8,3	7
Palautukset yhteensä	132	122	8,7	43	41	6,8	47

*) 12 kk liukuva, muutos suhdeluvun muutoksena

Muita avainlukuja, Milj. e	30.9.2011	30.9.2010	Muutos %	31.12.2010	Muutos %
Saamiset asiakkailta	59 387	55 705	6,6	56 834	4,5
Henkivakuutustoiminnan varat	6 900	7 049	-2,1	7 544	-8,5
Vahinkovakuutustoiminnan varat	3 168	3 281	-3,5	3 164	0,1
Velat asiakkaille	43 836	38 467	14,0	39 205	11,8
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	20 732	19 456	6,6	19 577	5,9
Oma pääoma	6 421	6 632	-3,2	6 726	-4,5
Tase yhteensä	91 191	82 974	9,9	83 969	8,6
Ensisijaiset omat varat (Tier 1)	5 168	5 420	-4,6	5 454	-5,2

Tammi–syyskuu

Ryhmän tulos ennen veroja kasvoi 10 prosenttia 482 miljoonaan euroon (438). Katsauskauden tuloksen kasvu perustui arvonalentumisten supistumiseen, henkivakuutuksen sijoitustuottojen kasvuun vaikeasta markkinatilanteesta huolimatta sekä markkinakorkotason nousun myötä kasvaneeseen korkokatteeseen. Kuitenkin kolmannella vuosineljänneksellä korkotason nousun ja sijoitustuottojen kasvun vaikutus jäi aiempaa pienemmäksi. Tulokseen kirjatut, omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille kertyneet bonukset kasvoivat vertailukaudesta 7,6 prosenttia 121 miljoonaan euroon.

Tulos käyvin arvoin ennen veroja pieni sijoitusmarkkinoiden epävarmuuden aiheuttaman markkinahintojen laskun seurauksena. Ryhmän käyvän arvon rahasto supistui katsauskaudella 338 miljoonaa euroa, kun se vuotta aiemmin kasvoi 190 miljoonaa euroa.

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi lähes 34 prosenttia ja tuotot lähes 7,2 prosenttia. Palkkiotuotot kasvoivat erityisesti luotonantoon, maksuliikkeeseen ja varallisuuden hoitoon liittyvien palkkioiden kasvun johdosta.

Vahinkovakuutuksen operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 89,4 % (88,6). Vahinkovakuutustoiminnan tulos ennen veroja laski vuotta aiemmasta lähinnä sijoitustoiminnan nettotuottojen laskun takia. Henkivakuutustoiminnan tulos ennen veroja kasvoi sijoitustoiminnan nettotuottojen kasvun ansiosta.

Kulut nousivat vertailukaudesta 5,3 prosenttia lähinnä ICT- ja henkilöstökulujen kasvun seurauksena. Henkilöstökulujen kasvusta noin kolmasosa aiheutui henkilömäärän kasvusta ja kertaluonteisista eristä.

Katsauskaudella tulosta heikentäviä, eri tuloslaskelmaeriin kohdistuneita arvonalentumisia kirjattiin yhteensä 102 miljoonaa euroa (233), joista 64 miljoonaa euroa (108) kirjattiin luotoista ja muista saamisista. Suurin yksittäinen sijoitusten arvonalennus, 24 miljoonaa euroa, tehtiin vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnan suorista Kreikan valtiovastuista. Nettomääräiset arvonalentumiset luotoista ja muista saamisista olivat 0,14 prosenttia (0,25) luotto- ja takauskannasta.

Katsauskauden lopussa oma pääoma oli 6 421 miljoonaa euroa. Omaa pääomaa kasvatti katsauskauden tulos ja sitä pienensivät käyvän arvon rahaston supistuminen, ryhmän keskusyhteisön omistusosuuden kasvu Pohjola Pankki Oyj:ssä ja voitonjako.

Osuuspankkien omistajajäsenten osuuspääoma- ja lisäosuuspääomasijoitukset olivat katsauskauden lopussa 746 miljoonaa euroa (778).

OP-Pohjola-ryhmän asiakasmäärä Suomessa oli syyskuun lopussa 4 164 000. Henkilöasiakkaiden määrä oli 3 737 000 ja yritysasiakkaiden määrä 428 000. Pankki- ja vahinkovakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä Suomessa kasvoi ristiinmyynnin seurauksena vuodenvaihteesta 67 000:lla 1 264 000:een.

Heinä–syyskuu

Kolmannen vuosineljänneksen tulos ennen veroja supistui vuotta aiemmasta 30 prosenttia. Pankkitoiminnan tulos parani sekä vertailukauteen että edelliseen vuosineljännekseen verrattuna korkokateen nousua ja saamisten arvonalentumisten supistuttua. Korkokate oli 16 prosenttia korkeampi kuin vertailukaudesta ja 2,4 prosenttia korkeampi kuin edellisellä vuosineljänneksellä. Vahinkovakuutuksen nettotuotot jäivät edellisestä vuosineljänneksestä sijoitustuottojen laskettua ja operatiivisen yhdistetyn kulusuhteen hieman nousua toisen vuosineljänneksen ennätysellisen hyvältä tasolta. Sijoitusympäristön kasvaneen epävarmuuden seurauksena myös henkivakuutuksen kolmannen vuosineljänneksen tuotot jäivät vertailukaudesta.

OP-Pohjola-ryhmän pitkän aikavälin taloudelliset tavoitteet	30.9.2011	30.9.2010	Tavoite
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus	1,49	1,70	1,5
Taloudellisen pääoman tuotto, % (12 kk liukuva)	14,8	12,8	17
Tuottojen ja kulujen kasvuero, %-yks (12 kk liukuva)	1,2	5,1	> 0

Vakavaraisuus, riskiasema ja luottoluokitukset

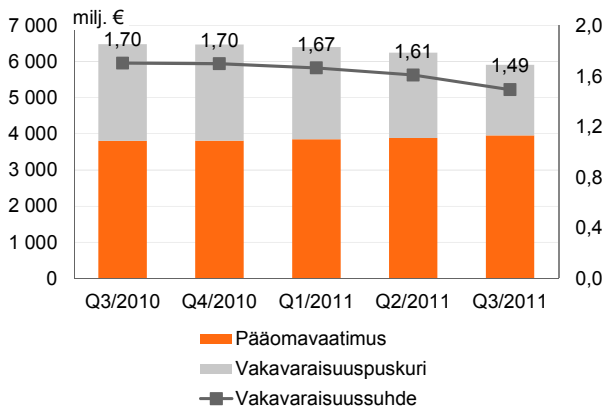
Vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetun lain mukaan lasketut OP-Pohjola-ryhmän omat varat ylittivät syyskuun lopussa laissa määritellyn vähimmäismäärän 1 942 miljoonalla eurolla (2 666). Vakavaraisuuspuskurin muutos johtui pääosin ryhmän omistusosuuden kasvusta Pohjola Pankki Oyj:ssä ja muutoksista debentuurilainoissa. Katsauskauden aikana toissijaisiin omiin varoihin luettavia debentuurilainoja lunastettiin takaisin yhteensä 396 miljoonaa euroa ja laskettiin liikkeeseen yhteensä 184 miljoonaa euroa. Edellä mainittujen ryhmän omien toimenpiteiden vaikutus vakavaraisuussuhdelukuun oli -0,11 yksikköä.

Lokakuussa 2011 Finanssivalvonnalta saatu lupa laajentaa sisäisten luottoluokitusten menetelmän käyttöä pankkitoiminnan luottoriskin pääomavaateen laskennassa. Muutos nostaa ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetun lain mukaista vakavaraisuussuhdelukua noin 0,3 - yksiköllä vuoden 2011 lopun vakavaraisuuslaskennasta lähtien.

Rava-lain mukainen vakavaraisuus

Finanssikriisin seurauksena pankkien vakavaraisuussäännöksiä ollaan tiukentamassa. Muutoksilla pyritään muun muassa parantamaan omien varojen laatua, kasvattamaan pääomapuskureita, vähentämään pääomavaateen syklisyyttä ja pankkien velkaantuneisuutta sekä asettamaan määrällisiä rajoitteita likviditeettiriskille. Muutokset tulevat voimaan suunnitelmien mukaan vuosina 2013–2019. OP-Pohjola-ryhmän nykytulkintojen pohjalta tekemän analyysin mukaan uudet vakavaraisuusvaatimukset kyetään täyttämään kaikissa vaihtoehdoissa. OP-Pohjola-ryhmän näkökulmasta merkittävimmät muutokset uusissa säännöksissä liittyvät vakuutusyhtiösijoitusten ja lisäosuuksien käsittelyyn vakavaraisuuslaskennan omissa varoissa, vähimmäisomavaraisuusasteeseen sekä likviditeettiriskivaatimuksiin.

Riskiasema

Rahoitusmarkkinoiden kasvanut epävakaus ja suhdannenäkymien heikkeneminen on kasvattanut OP-Pohjola-ryhmän riskiasemaa. Ryhmän riskinkantokyky kuitenkin säilyy vahvana, ja se riittää turvaamaan toimintaedellytykset myös toimintaympäristön lisääntyneen epävarmuuden vallitessa.

Luottoriskiasemassa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, sillä velkakriisi ei ole heijastunut asiakkaiden luotonhoitokykyyn. Pankkitoiminnan luottoriskiasemasta kerrotaan tarkemmin tämän katsauksen segmenttiosuudessa.

Vahinko- ja henkivakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut olennaisia muutoksia katsauskaudella. Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus on säilynyt vahvana, vaikka markkinoiden epävakaus on rasittanut sijoitustoiminnan tuottoja. Riskiasemasta kerrotaan tarkemmin tämän katsauksen segmenttiosuudessa.

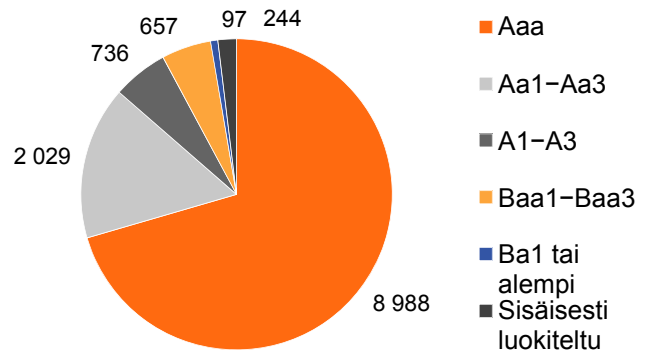
OP-Pohjola-ryhmän markkinariskiasema oli katsauskaudella markkinoiden lisääntyneestä epävakaudesta huolimatta asetettujen limiittien puitteissa. Ryhmän rahoitus- ja maksuvalmiustilanne on hyvä. Ryhmä on lisännyt pitkäaikaista varainhankintaansa alkuvuoden aikana yhteensä 2,6 miljardilla eurolla. Tästä varainhankinnasta OP-Asuntoluottopankin liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen osuus on 2,0 miljardia euroa ja ryhmän keskuspankkina toimivan Pohjola Pankki Oyj:n osuus 0,6 miljardia euroa. Pohjolan lyhyt varainhankinta toimi katsauskaudella hyvin, vaikka markkinatilanne säilyi kireänä.

OP-Pohjola-ryhmä turvaa maksuvalmiutensa likviditeettireserveillä ja varautumissuunnitelman mukaisilla rahoituslähteillä. Likviditeettireservi on sijoitettu pääasiassa hyvän luottoluokituksen omaaviin valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemiin saamistodistuksiin sekä arvopaperistettuihin saamsiin. Likviditeettireserviä voidaan käyttää keskuspankkirahoituksen vakuutena. Likviditeettireservisalkun korko- ja valuutariski on suojattu.

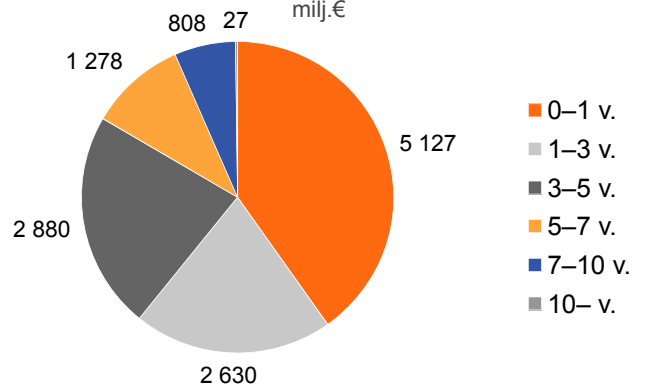
Likviditeettireservi	30.9.2011	31.12.2010	Muutos
Milj. e			
Nimellisarvo	10 458	11 274	-816
Vakuusarvo	9 790	10 324	-534

Likviditeettireservi ja OP-Pohjola-ryhmän likviditeetin hallintastrategian varautumissuunnitelman mukaiset muut lähteet riittävät turvaamaan ryhmän maksuvalmiuden vähintään 24 kuukaudeksi tilanteessa, jossa tukkuvarainhankinta ei toimisi ja talletuskanta supistuisi maltillisesti.

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen luottoluokitusjakauma markkina-arvoin 30.9.2011, milj.€

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen maturiteettijakauma markkina-arvoin 30.9.2011, milj.€

Sijoitusvarallisuus, Milj. e	30.9.2011	31.12.2010	Muutos
Pohjola Pankki Oyj	12 691	9 487	3 204
Vahinkovakuutus	2 781	2 893	-112
Henkivakuutus	3 670	4 500	-830
Osuuspankit	955	991	-37
Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö	343	375	-32
Yhteensä	20 439	18 246	2 193

OP-Pohjola-ryhmän suorat sijoitukset GIIPS-valtioiden liikkeeseen laskemiin lainoihin olivat syyskuun lopussa markkina-arvoltaan 194 miljoonaa euroa, joka oli 0,2 prosenttia ryhmän taseesta. Nämä sijoitukset ovat pääosin vahinko- ja henkivakuutusliiketoiminnan vastuuvelan katteeksi tekemiä sijoituksia.

Milj. e	Henki- vakuutus	Vahinko- vakuutus	Pankki- ja muu toiminta
Kreikka	6	20	1
Italia	28	30	0
Irlanti	0	5	41
Portugali	0	17	0
Espanja	30	16	0
Yhteensä	64	88	42

Stressitestit

OP-Pohjola-ryhmä toteuttaa säännöllisesti toimintaedellytystensä jatkuvuuden varmistamiseksi erilaisia stressitestejä. Valvontaviranomaiset toteuttavat lisäksi omia stressitestejä sekä kansallisella että eurooppalaisella tasolla selvittääkseen sekä pankki- että vakuutustoimialojen ja yksittäisten toimijoiden kykyä selviytyä odotettua heikommasta, mutta mahdollisesta talouskehityksestä.

Euroopan pankkivalvoja EBA julkaisi Euroopan laajuisten stressitestinsä tulokset heinäkuussa. OP-Pohjola-ryhmän

vakavaraisuus ylitti viime vuoden tavoin selvästi stressitestin selviytymisrajaksi määritellyn tason. Ryhmän vakavaraisuus kesti hyvin stressitestissä käytetyn negatiivisen kehityksen skenaarion ja ylitti selvästi testissä asetetun vähimmäistason. Ryhmän parhaiden eli rajoituksettomien ensisijaisten omien varojen suhde riskipainotettuihin sitoumuksiin laski alimmillaankin vain 11,5 prosenttiin, kun testissä käytetty vähimmäistavoitetaso oli 5 prosenttia

Luottoluokitukset

Luokituslaitos	Lyhytaikainen varain- hankinta	Pitkäaikainen varain- hankinta
Fitch Ratings (OP-Pohjola-ryhmä ja Pohjola)	F1+	AA-
Standard & Poor's (Pohjola)	A-1+	AA-
Moody's (Pohjola)	P-1	Aa2

Fitch Ratings antaa luokituksen sekä OP-Pohjola-ryhmälle että Pohjolalle. OP-Pohjola-ryhmän taloudellinen asema vaikuttaa myös pelkästään Pohjolalle annettaviin luottoluokituksiin.

Standard & Poor'sin Pohjolaa koskevat luottokelpoisuusnäkymät ovat vakaat, Fitchin pitkäaikaisen varainhankinnan luottoluokitusnäkymät ovat negatiiviset ja Moody'sin luottoluokitusten näkymät ovat negatiiviset.

Luottoluokituksissa ei ole tapahtunut muutoksia vuoden 2011 aikana, mutta Fitch ja Moody's ovat asettaneet luottoluokituksia tarkkailuun. Fitch asetti lokakuussa osana laajaa kansainvälistä pankkisektorin tarkasteluun OP-Pohjola-ryhmän ja Pohjola Pankin luottoluokitukset tarkkailuun mahdollista luottoluokitusten laskua varten. Moody's asetti elokuussa OP-Pohjola-ryhmän ja Pohjolan luottoluokituksia tarkkailuun luokituksen mahdollista laskua varten.

Toiminta ja tulos liiketoimintasegmenteittäin

OP-Pohjola-ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Henkivakuutus. Segmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

Liiketoimintasegmenttien tulostiivistelmä

Milj. e	Tuotot	Kulut	Muut erät *)	Tulos ennen veroja 1–9/2011	Tulos ennen veroja 1–9/2010	Muutos, %
Pankkitoiminta	1 256	707	-193	357	267	33,5
Vahinkovakuutus	311	241	0	71	84	-16,0
Henkivakuutus	105	70	0	36	23	54,5
Muu toiminta	304	273	-3	27	68	-60,0
Eliminoinnit	-307	-299	0	-8	-5	69,0
Yhteensä	1 670	991	-197	482	438	10,2

*) Muissa erissä esitetty palautukset omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille, sekä arvonalentumiset saamisista.

Pankkitoiminta

- Tulos ennen veroja kasvoi 34 prosenttia 357 miljoonaan euroon.
- Tuotot kasvoivat yhteensä 7,2 prosenttia. Korkokate kasvoi 15 prosenttia ja palkkiotuotot 3,4 prosenttia.
- Saamisten arvonalentumiset alenivat edelleen; katsauskaudella arvonalentumiset supistuivat 44 prosenttia.
- Pankkitoiminnan hyvä kasvu jatkui. Erityisen vahvaa kasvu oli talletuksissa ja yritysluotoissa.

Pankkitoiminnan avainlukuja

Milj. e	1–9/2011	1–9/2010	Muutos, %	1–12/2010
Korkokate	724	627	15,3	852
Arvonalentumiset saamisista	61	109	-44,1	149
Muut tuotot	533	545	-2,2	745
Henkilöstökulut	318	301	5,5	405
Muut kulut	389	373	4,1	513
Palautukset omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille	132	122	8,7	163
Tulos ennen veroja	357	267	33,5	367
Milj. e				
Nostetut asuntoluotot	5 474	4 910	11,5	6 651
Nostetut yritysluotot	4 718	4 777	-1,2	6 554
Sijoitusrahastojen nettomerkinnot	-1 385	441		497
Välitetyt kiinteistökaupat, kpl	13 239	12 906	2,6	17 009
Mrd. e	30.9.2011	30.9.2010	Muutos, %	31.12.2010
Luottokanta				
Asuntoluotot	28,8	26,9	6,9	27,3
Yritysten luotot	15,2	13,9	9,5	14,0
Muut luotot	15,2	14,6	4,3	14,4
Luottokanta yhteensä	59,2	55,4	6,9	55,7
Takauskanta	2,8	2,9	-5,0	2,8
Talletukset				
Käyttely- ja maksuliiketalletukset	20,7	18,4	12,7	19,2
Sijoitustalletukset	19,3	17,0	13,0	17,2
Talletukset yhteensä	39,9	35,4	12,8	36,4
Markkinaosuus, %				
Luottokannasta	32,9	32,6	0,3	33,0
Talletuskannasta	33,5	32,7	0,8	32,5
Sijoitusrahastojen pääomista	21,4	23,6	-2,2	23,4

Euroalueen velkakriisin pitkittymisellä ei ollut merkittäviä vaikutuksia pankkitoiminnan toimintaympäristöön katsauskaudella. Kilpailutilanne säilyi kireänä erityisesti talletusmarkkinoilla. Keskeisimmät talletuskilpailua voimistavat tekijät ovat pääomamarkkinoiden yleinen epävarmuus ja pankkeja koskevan likviditeettisäännösten kiristyminen.

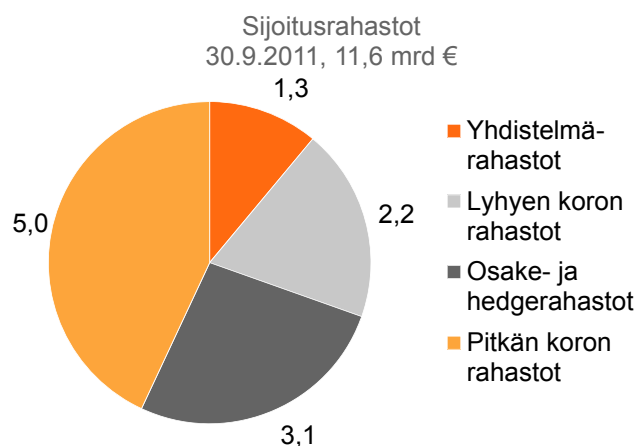
OP-Pohjola-ryhmän talletukset kasvoivat vuodessa 13 prosenttia ja katsauskauden aikana yhteensä 9,6 prosenttia. Maksuliiketilitt kasvoivat katsauskaudella 12,7 prosenttia ja sijoitustalletukset 13 prosenttia. Talletusten euromääräinen kasvu ylitti luottojen kasvun ja vähensi siten ryhmän varainhankintatarvetta tukkumarkkinoilta.

OP-Kiinteistökeskusten välittämien asuntokauppojen määrä oli katsauskaudella hieman suurempi kuin vertailukaudella. Kauppojen määrä on ylittänyt edellisvuoden tason myös katsauskauden lopulla huolimatta tulevaan talouskehitykseen liittyvän epävarmuuden kasvusta.

Uusien nostettujen asuntoluottojen määrä kasvoi 11,5 prosenttia vuotta aiemmasta. Uusien asuntoluottojen marginaalien lasku on hidastunut, ja marginaalien ennakoitua kääntyvän vähitellen nousuun kiristyvästä vakavaraisuussääntelystä ja varainhankinnan kustannusten noususta johtuen. Ryhmän markkinaosuus asuntoluottokannasta oli katsauskauden lopussa 35,9 prosenttia (35,8). Kulutusluottokanta kasvoi 4,7 % vuodentakaisesta.

OP-Pohjola-ryhmän välittämien maksuliiketahtumien määrä kasvoi hieman. Yritysten luottokanta kasvoi vuodessa 9,5 prosenttia ja katsauskaudella 8,8 prosenttia. Ryhmän markkinaosuus yritysten ja asuntoyhteisöjen luottokannasta kasvoi vuodessa 29,4 prosenttiin 28,5 prosentista.

OP-Pohjola-ryhmän hallinnoimien sijoitusrahastojen pääoma oli 11,6 miljardia euroa (14,4). Pääomat laskivat 17 prosenttia vuodessa ja katsauskauden aikana 20 prosenttia nettomerkintöjen ja markkina-arvojen laskettuna.

Nettomerkinnot OP-Pohjola-ryhmän sijoitusrahastoihin olivat 1 385 miljoonaa euroa negatiiviset, kun ne vuotta aiemmin kasvoivat 441 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmän varainhoidon hallinnoiman varallisuuden määrä oli syyskuun lopussa 31,5 miljardia euroa (35,0). Tästä OP-Pohjola-ryhmän sijoitusrahastoissa olevien pääomien osuus oli 10,1 miljardia euroa (12,0). OP-Pohjola-ryhmään kuuluvien yritysten osuus hallinnoidusta varallisuudesta oli 8,3 miljardia euroa.

Osuuspankeilla oli syyskuun lopussa 1,3 miljoonaa omistajajäsentä eli 29 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Osuuspankeilla ja pääkaupunkiseudulla toimivalla Helsingin OP Pankki Oyj:llä oli syyskuun lopussa yhteensä 1 234 000 OP-bonusasiakasta.

Pankkipalvelujen käytön keskittämistä OP-bonusasiakkaille kertyneiden bonusten arvo oli yhteensä 121 miljoonaa euroa eli 7,6 prosenttia suurempi kuin vuotta aiemmin. OP-bonusasiakkaat käyttivät tammi-syyskuussa bonuksia pankkipalveluihin yhteensä 59 miljoonaa euroa (56) ja Pohjolan vahinkovakuutuslaitosten vakuutusmaksuihin 47 miljoonaa euroa (40). Bonuksia käytettiin 1 062 000 vakuutuslaskuun. Näistä 14 prosenttia maksettiin kokonaisuudessaan bonuksilla.

Verohallinto on uudistamassa yritysten bonuskäytäntöihin liittyvää ohjeistusta loppuvuoden aikana. OP-Pohjola-ryhmä on verotuskäytännön muutosten seurauksena muuttanut bonusjärjestelmänsä siten, että asiakkaalla ei ole enää mahdollisuutta valita mihin kohteeseen bonuksia käytetään, eikä nostaa käyttämättömiä bonuksia rahana.

Tulos ja riskiasema

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 34 prosenttia 357 miljoonaan euroon korkokatteen kasvun ja saamisten arvonalentumisten supistumisen ansiosta.

Pankkitoiminnan tuotot kasvoivat 7,2 prosenttia 1 256 miljoonaan euroon. Korkokate kasvoi 15 prosenttia. Markkinakorkojen nousu vertailuvuodesta yhdessä liiketoiminnan volyymikasvun kanssa tuki korkokatteen kasvua. Nettopalkkiotuottojen kasvu jatkui. Palkkioiden 3,4 prosentin kasvun taustalla ovat erityisesti varallisuudenhoidon ja osakevälityksen sekä maksuliikkeen volyymikasvu. Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot supistuvat yhteensä vertailuvuodesta 23 miljoonaa euroa eli 39 prosenttia. Pankkitoiminnan kulu/tuotosuhde oli 56 (57).

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana, sillä velkakriisi ei ole vielä heijastunut asiakkaiden taloudelliseen tilanteeseen. Saamisten arvonalentumiset vähenivät 48 miljoonaa euroa vertailukaudesta ja olivat vuositasoiseksi muutettuna vain 0,14 prosenttia luotto- ja takauksista. Myös järjestämättömät ja nollakorkoiset saamiset olivat suhteessa luotto- ja takauksistaan alhaisella tasolla, vaikka ne kasvoivat hieman. Kasvusta merkittävä osa johtui saamisten ryhmäkohtaisten arvonalennusten kohdistamiskäytännön muutoksista. OP-Pohjola-ryhmän yritys vastuista 45 prosenttia kuuluu 12 pääluokkaan jaetussa luottosalkussa viiteen parhaimpaan luokkaan (ns. investointitaso).

**OP-Pohjola-ryhmän
ongelmasaamiset luotto ja
takauskannasta**

30.9.2011

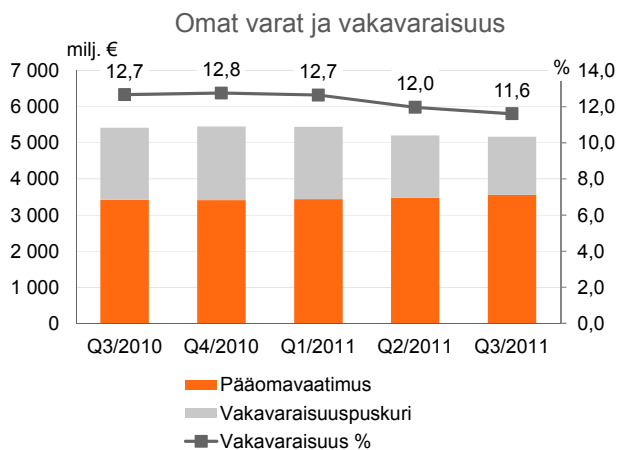
30.9.2010

31.12.2010

	Milj. e	%	Milj. e	%	Milj. e	%
Järjestämättömät ja nollakorkoiset saamiset, netto	329	0,53	259	0,44	204	0,34
Saamisten arvonalentumiset vuoden alusta, netto	64	0,14	108	0,25	149	0,25

Vakavaraisuus

OP-Pohjola-ryhmän luottolaitoslain mukainen vakavaraisuussuhde ja ensisijaisilla omilla varoilla laskettu vakavaraisuussuhde olivat molemmat syyskuun lopussa 11,6 prosenttia (12,8). Lakisääteinen alaraja vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja vakavaraisuudelle ensisijaisilla omilla varoilla 4 prosenttia.

pääomavaatimuksesta oli 6,5 prosenttia (6,7) ja markkinariskin osuus 1,4 prosenttia (1,1).

OP-Pohjola-ryhmän pankkitoiminta (yhteenliittymä) käyttää Pohjola Pankki Oyj:n yritys- ja yhteisöasiakkaiden vastuiden luottoriskin vakavaraisuusvaateen laskennassa sisäisten luottoluokitusten menetelmää. Finanssivalvonnalta saadun luvan mukaisesti yhteenliittymän vähittäis-, yritys- ja luottolaitosvastuissa siirrytään sisäisten luottoluokitusten menetelmään joulukuussa 2011. Katsauskauden lopussa luottoriskin pääomavaade on näiden erien osalta laskettu vielä standardimenetelmällä. Sisäisten luokitusten menetelmän nykyistä laajempi käyttö pienentää OP-Pohjola-ryhmän pääomavaadetta, mutta verrattuna standardimenetelmään, se lisää pääomavaatimuksen herkkyyttä suhdannevaihteluille. Valtio- ja julkisyhteisövästuuissa jatketaan luottoriskin standardimenetelmän käyttöä. Sisäisten mallien käyttöön siirtymisen odotetaan parantavan ryhmän luottolaitoslain mukaista vakavaraisuutta noin 2,6 prosenttiyksikköä ja ryhmän Rava-vakavaraisuutta noin 0,3 yksikköä. Markkinariskien osalta OP-Pohjola-ryhmä jatkaa standardimenetelmän käyttöä. Operatiivisten riskien osalta siirryttiin perusmenetelmästä standardimenetelmän käyttöön vuoden 2010 viimeisellä neljänneksellä.

Ryhmän ensisijaiset omat varat olivat katsauskauden lopussa 5 168 miljoonaa euroa (5 454). Omien varojen lasku oli seurausta OP-Pohjola osk:n Suomi-yhtiöltä ostamien Pohjola Pankki Oyj:n osakkeiden hankinnasta sekä debentuurilainojen ennaikaisista takaisinlunastuksista. Osakkeiden hankinta heikensi ryhmän vakavaraisuussuhdetta 0,5 prosenttiyksikköä. Katsauskaudella toteutetut debentuurilainojen ennaikaiset takaisinlunastukset heikensivät vakavaraisuussuhdelukua 0,9 prosenttiyksikköä, ja uudet liikkeeseen lasketut debentuurit toisaalta paransivat vakavaraisuussuhdelukua 0,4 prosenttiyksikköä. Ilman näiden toimenpiteiden toteuttamista vakavaraisuus olisi säilynyt lähes vuodenvaihteen tasolla.

Ensi- ja toissijaisista omista varoista puoliksi vähennettävät sijoitukset vakuutusyhtiöihin olivat 2 314 miljoonaa euroa (2 330). Odotettujen tappioiden ja arvonalentumisten alijäämänä omista varoista on vähennetty 90 miljoonaa euroa. Toissijaisiin omiin varoihin kohdistuvat vähennykset ylittivät toissijaiset omat varat 425 miljoonaa euroa (135), joka on vähennetty ensisijaisista omista varoista.

Omien varojen vaade oli syyskuun lopussa 3 560 miljoonaa euroa (3 418). Omien varojen vaade kasvoi katsauskaudella 4,1 prosenttia. Merkittävin kasvuun vaikuttanut tekijä oli luotto- ja takauskannan pääomavaateen kasvu. Luotto- ja vastapuoliriskin osuus pääomavaatimuksesta oli 92,1 prosenttia (92,2). Operatiivisen riskin osuus

Vahinkovakuutus

- Vahinkovakuutuksen tulos ennen veroja oli 71 miljoonaa euroa (84). Tulos käyvin arvoon ennen veroja supistui sijoitusmarkkinoiden epävakauden johdosta vuotta aiemmasta.
- Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 6,9 prosenttia (1,6).
- Vakuutustekninen kannattavuus oli hyvä. Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 89,4 prosenttia (88,6).
- Etuasiakastalouksia oli syyskuun lopussa yli 500 000. Määrä nousi 27 100 taloudella (29 900).
- Sijoitusten tuotto käyvin arvoon oli -1,8 prosenttia (5,2).

Vahinkovakuutuksen avainlukuja

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Vakuutusmaksutuotot	773	723	6,9	964
Vakuutuskorvaukset	486	443	9,5	637
Sijoitustoiminnan nettotuotot	42	65	-34,8	87
Diskonttauksen purkautuminen ja muut nettotuottoihin luettavat erät	-35	-34	-1,8	-30
Vahinkovakuutuksen nettotuotot	295	310	-4,9	383
Muut nettotuotot	16	11	46,0	16
Henkilöstökulut	92	81	14,1	109
Muut kulut	149	156	-5,1	208
Tulos ennen veroja	71	84	-16,1	83
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-92	80		56
Tulos käyvin arvoon ennen veroja	-21	164		139
Vakuutusmaksutuotot				
Henkilöasiakkaat	383	355	8,0	470
Yritykset ja yhteisöt	353	331	6,7	445
Baltia	37	37	-1,0	49
Vakuutusmaksutuotot yhteensä	773	723	6,9	964
Vahinkovakuutuksen tunnusluvut, %				
Sijoitusten tuotto käyvin arvoon*, %	-1,8	5,2		5,1
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde*, %	89,4	88,6		89,7
Operatiivinen liikekulusuhde*, %	20,6	21,3		21,3
Operatiivinen vahinkosuhde*, %	68,8	67,2		68,4

* Operatiiviset tunnusluvut eivät sisällä laskuperustemuutoksia ja poistoja yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä.

Vahinkovakuutuksen myönteinen kehitys jatkui katsauskaudella. Henkilöasiakkaissa vakuutusmaksutuottojen kasvu jatkui ja yritysasiakkaissa maksutuotot kääntyivät kasvuun. Kasvu oli voimakkainta pienissä ja keskisuurissa yrityksissä.

henkilöasiakkaiden ajoneuvojen vakuuttamisen markkinajohtajaksi.

Etuasiakastalouksia oli katsauskauden lopussa 507 700. Määrä kasvoi katsauskaudella 27 100 taloudella (29 900). Etuasiakastalouksista jo 65 prosenttia on keskittänyt pankkiasiointinsa osuuspankkeihin. Osuuspankkien omistajajäsenet ja Helsingin OP Pankin bonusasiakkaat voivat käyttää pankkiasioinnista kertyviä bonuksia myös Pohjolan vahinkovakuutusten maksamiseen. Katsauskaudella OP-bonuksia käytettiin 1 030 000 vakuutuslaskuun, joista 148 000 laskua maksettiin kokonaan bonuksilla. Bonuksilla maksettujen vakuutusmaksujen määrä oli 47 miljoonaa euroa.

OP-Pohjola-ryhmä on maksutulolla mitattuna vahinkovakuutuksen markkinajohtaja Suomessa, vuoden 2010 lopussa ryhmän markkinaosuus oli 27,8 prosenttia. Markkina-asema henkilöasiakkaissa vahvistui katsauskaudella. Ryhmä nousi katsauskaudella

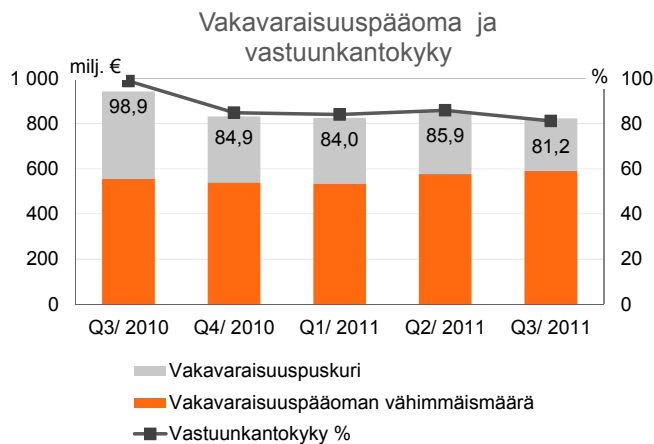
Tulos ja riskiasema

Vakuutusmaksutuottojen kasvu jatkui ja vakuutustekninen kannattavuus oli hyvä. Henkilöasiakkaiden kannattavuus säilyi hyvänä korvauskulujen kasvusta huolimatta. Yritysassiakkaiden operatiivinen yhdistetty kulusuhde parani vertailukaudesta.

Vakuutuskannan kasvu ja erityisesti henkilöasiakkaiden omaisuusvahinkojen määrän lisääntyminen kasvattivat korvauskuluja. Ilmoitettujen vahinkojen määrä kasvoi 8 prosenttia. Riskisuhde ilman korvausten hoitokuluja oli 62,8 prosenttia (61,4). Tammi–syyskuussa kirjattiin 174 (184) suurta tai keskisuurta vahinkoa, joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 76 miljoonaa euroa (76). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,1 miljoonan euron ja eläkevastuissa yli 0,5 miljoonan euron vahingot.

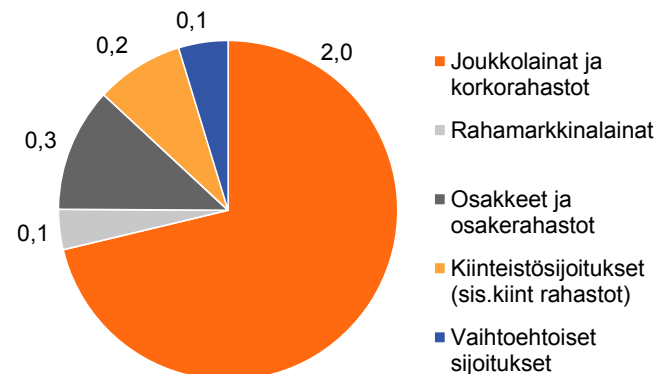
Sijoitusten tuotto käyvin arvo oli -1,8 prosenttia (5,2). Sijoitusten tuotot käyvin arvo olivat -50 miljoonaa euroa (145). Käyvän arvon rahastosta kirjattiin tulokseen arvonalennuksia 21 miljoonaa euroa (29), joista 16 miljoonaa euroa liittyi Kreikan valtiolainoihin.

Vahinkovakuutustoiminnan riskinkantokyky oli edelleen hyvä. Vahinkovakuutustoiminnan vakavaraisuuspääoma oli katsauskauden lopussa 823 miljoonaa euroa (832). Vakavaraisuuspääomaan luettava tasoitusmäärä kasvoi 441 miljoonaan euroon (424).

Vahinkovakuutustoiminnan sijoituskanta oli katsauskauden lopussa 2,9 miljardia euroa (2,9) jakautuen seuraavasti:

Sijoitusomaisuus 2,9 mrd. € 30.9.2011

Korkosalkun luottoluokitusjakauma oli hyvä, investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus oli 90 prosenttia (91) ja 76 prosenttia sijoituksista oli vähintään A- luokitetuissa saamisissa. Korkosalkun jäljellä oleva keskimääräinen juoksuaika oli 5,0 vuotta (5,3) ja duraatio 4,0 vuotta (4,1).

Henkivakuutus

- Tulos ennen veroja kasvoi ja oli 36 miljoonaa euroa (23); tulos käyvin arvoon kääntyi sijoitusmarkkinoiden epävakauden seurauksena selvästi negatiiviseksi.
- Markkinaosuus sijoitussidonnaisista vakuutussäästöistä vahvistui vuodenvaihteesta yhden prosenttiyksikön.
- Sijoitussidonnaisten vakuutusten osuus vakuutussäästöistä kasvoi 46 prosenttiin (44).
- Sijoitusten tuotto käyvin arvoon oli -2,7 prosenttia (7,3).

Henkivakuutuksen avainlukuja

Milj. e	1–9/2011	1–9/2010	Muutos, %	1–12/2010
Vakuutusmaksutulo	558	822	-32,0	1 287
josta sijoitussidonnainen	396	353	12,1	508
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-282	313		539
josta sijoitussidonnainen	-453	226		374
Vastuuvelan muutos	-341	618		1119
josta sijoitussidonnainen	-95	497		755
Korvauskulut	527	443	19,0	588
Muut erät	2	-6	125,2	-11
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	91	68	34,4	109
Muut tuotot	14	13	8,2	16
Henkilöstökulut	8	7	9,7	9
Muut kulut	62	51	21,8	72
Tulos ennen veroja	36	23	54,5	43
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-237	196		152
Tulos käyvin arvoon ennen veroja	-201	219		195

	30.9.2011	30.9.2010	Muutos, %	31.12.2010
Vakuutussäästöjen markkinaosuus, %	21,2	21,1	0,1	21,3
Sijoitussidonnaisten vakuutussäästöjen markkinaosuus, %	25,5	25,2	0,3	24,5

Mrd. e				
Vakuutussäästöt	6,7	6,8	-1,3	7,1
josta sijoitussidonnainen	3,1	3,0	3,1	3,1

Henkivakuutustoiminnan strategian mukaista painopisteen siirtoa sijoitussidonnaiseen vakuuttamiseen jatkettiin onnistuneesti sijoitusmarkkinoiden epävarmuudesta huolimatta. Sijoitussidonnaisten vakuutusten osuus vakuutuskannasta kasvoi 45,7 prosenttiin. Vuotta aiemmin luku oli 1,9 prosenttiyksikköä pienempi.

Sijoitussidonnainen maksutulo kasvoi 12,1 prosenttia ja sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt kasvoivat 3,1 prosenttia.

Tulos ja riskiasema

Tulos ennen veroja oli 36 miljoonaa euroa (23). Sijoitustoiminnan nettotuotot ilman sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyviä tuottoja olivat 170,8 miljoonaa euroa (87,6). Sijoitustoiminnan kirjanpidon tulosta paransivat erityisesti johdannaisten tuotot, sijoituksista tehtyjen arvonalentumisten supistuminen 58,6 miljoonalla eurolla ja osinkojen kasvu.

Katsauskauden aikana tehostettiin yhtiön tasehallintaa suojaamalla vastuuvvelan korkoriskiä vakuudellisilla koronvaihtosopimuksilla. Suojauksella ei ole olennaista tulosvaikutusta, mutta se kasvattaa sekä sijoitustoiminnan tuottoja että vastuuvvelan muutosta noin 43 miljoonaa euroa.

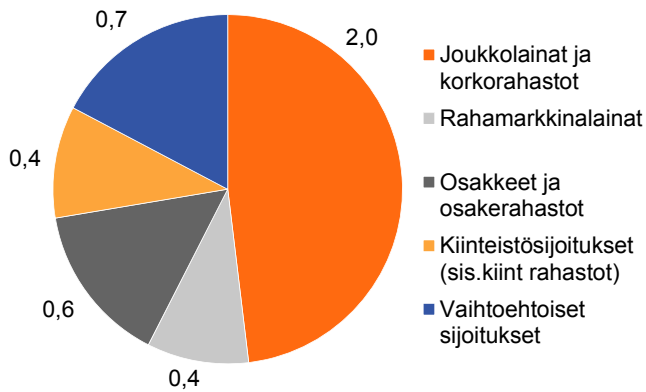
Liiketoiminnan tehokkuus laski hieman kulujen kasvaessa. Liikkekustannussuhde, joka sisältää kaikki liikekulujen kattamiseen tarkoitetut tuotot ja josta on poistettu myyntikanavien palkkiot, oli 30,7 prosenttia (29,4).

Lisääntynyt epävarmuus sijoitusmarkkinoilla käänsi tuloksen käyvin arvoon selvästi negatiiviseksi. Sijoitustoiminnan tuotto käyvin arvoon oli 2,7 prosenttia negatiivinen (7,3).

Henkivakuutustoiminnan sijoitusomaisuus ilman sijoitussidonnaisen vakuutuksen katteena olevaa omaisuutta oli 4,2 miljardia euroa (4,7) jakautuen seuraavasti:

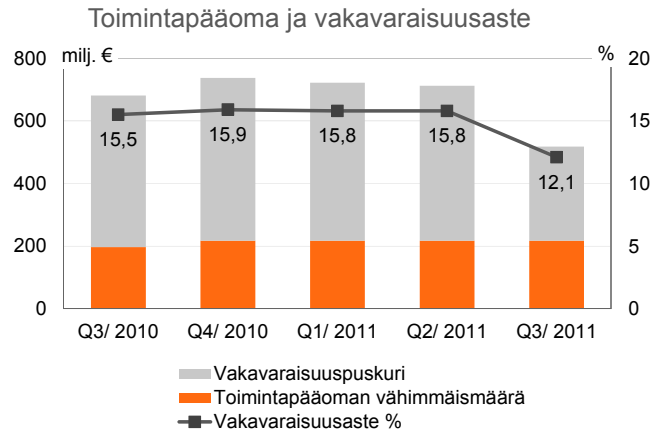

Sijoitusomaisuus 4,2 mrd. € 30.9.2011

Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus korkosalkusta oli 79 prosenttia (72). Syyskuun lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 2,7 (3,8).

Henkivakuutuksen vakavaraisuus laski sijoitusomaisuuden markkina-arvojen laskettua mutta säilyi silti hyvällä tasolla. Toimintapääoma oli 518 miljoonaa euroa, mikä oli 2,4-kertainen suhteessa toimintapääoman vähimmäismäärään. Vakavaraisuusaste, eli vakavaraisuuspääoman suhde painotettuun vastuuvélkaan, oli 12,1 prosenttia (15,9).

Muu toiminta

Muun toiminnan avainlukuja

Milj. e	1–9/2011	1–9/2010	Muutos, %	1–12/2010
Korkokate	24	49	-50,4	61
Kaupankäynnin nettotuotot	-5	-9	41,2	-8
Sijoitustoiminnan nettotuotot	18	28	-34,5	40
Muut tuotot	267	250	6,7	342
Kulut	273	250	9,2	349
Arvonalentumiset saamisista	3	-1	481,7	-1
Tulos ennen veroja	27	68	-60,0	86

Mrd. e	30.9.2011	30.9.2010	Muutos, %	31.12.2010
Saamiset luottolaitoksilta	9,6	7,6	26,4	7,8
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-0,1	0,4	-114,7	-0,1
Sijoitusomaisuus	8,4	7,5	12,1	7,3
Velat luottolaitoksille	5,1	3,2	61,2	4,0
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	16,6	17,1	-3,1	17,0

Muun toiminnan tulos ennen veroja oli tammi–syyskuussa 27 miljoonaa euroa (68).

Korkokate supistui rahoituskustannusten nousun seurauksena. Sijoitustoiminnan tuottoihin sisältyi 8,7 miljoonaa euroa saamistodistusten myyntivoittoja (21,8). Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokitelluista osakkeista ja osuuksista kirjattiin arvonalentumisia katsauskaudella 1,2 miljoonaa euroa (4,3).

Muun toiminnan tuotot ovat merkittävältä osin ryhmän sisäisiä palveluveloituksia, jotka vastaavasti esitetään liiketoimintasegmenttien kuluina. Muun toiminnan kuluista 97 miljoonaa (88) euroa oli henkilöstökuluja ja 78 miljoonaa euroa ICT-kuluja (65).

Loppuvuoden näkymät

Julkisten talouksien kriisin kärjistyminen seurannaisvaikutuksineen on muuttanut maailmantalouden ja Suomen talouden peruskuvaa aiempaa synkemmäksi. Todennäköisyys Suomen talouden kääntymisestä taantumaan on kasvanut. Lyhyiden markkinakorkojen nousun taittuminen, pitkien korkojen voimakas lasku sekä sijoitusmarkkinoiden yleinen epävakaus ovat heikentäneet finanssitoimialan näkymiä huomattavasti.

OP-Pohjola-ryhmän pankkitoiminnan tulospäätökset vuodelle 2011 ovat säilyneet vakaina, ja sen tuloksen arvioidaan ylittävän viime vuoden tason. Euroopan velkakriisin kärjistyminen ja uhka sen syventymisestä yhdessä vahinkovakuutuksen arviolta 0,1–0,3 % - yksikön diskonttokoron laskun ja vakuutussegmenttien kuolevuusmallin selvitysten alla olevien muutosten kanssa heikentää sen sijaan vahinko- ja henkivakuutussegmenttien tulosodotuksia. Ilman näitä kertaeriä ryhmän tuloksen arvioidaan muodostuvan samantasoisesti kuin vuotta aiemmin. Suurin epävarmuus arvioissa liittyy korko- ja osakemarkkinoiden tulevaan kehitykseen.

Kaikki tässä osavuosisikatsauksessa esitetyt ennusteet ja arviot perustuvat tämänhetkiseen näkemykseen OP-Pohjola-

ryhmän talouden kehityksestä, ja todelliset tulokset voivat olla merkittävästi erilaiset.

Katsauskauden jälkeiset tapahtumat

OP-Pohjola-ryhmä on 18.10.2011 saanut Finanssivalvonnalta luvan käyttää luottoriskin vakavaraisuusvaateen laskennassa sisäisten luottoluokitusten menetelmää 31.12.2011 alkaen. Lupa koskee OP-Pohjola-ryhmän vähittäis-, yritys- ja luottolaitosvastuita vuoden lopusta alkaen. Lupa parantaa ryhmän luottolaitoslain mukaista vakavaraisuutta noin 2,6 prosenttiyksikköä.

OP-Pohjola osk:n hallintoneuvosto linjasi syyskuussa 2011 strategisena liiketoimintalinjauksena, että OP-Pohjola-ryhmän toiminta perustuu jatkossakin kilpailuetua luovaan vahvaan vakavaraisuuteen. Hallintoneuvosto linjasi myös, että kiristyvän sääntelyn johdosta vakavaraisuustavoitetta nostetaan nykyisestä. Edellä mainitun linjauksen perusteella ryhmän pankkitoiminnan vakavaraisuustavoitetta nostettiin. Uusi tavoite on, että rajoituksettomien omien varojen suhde riskipainotettuihin saamisiin ja sitoumuksiin (Core Tier 1) nostetaan pitkällä aikavälillä 15 prosentin tasolle. Aiemmin pankkitoiminnan tavoitetaso oli ollut 12 prosentin vakavaraisuus ensisijaisilla omilla varoilla (Tier1).

Euroopan pankkiviranomainen (EBA) on laatinut uuden arvion eurooppalaisten pankkien pääomatarpeesta. Uudessa arvioissa ydinvakavaraisuuden (Core Tier 1) vähimmäistavoitetaso on nostettu 5 prosentista 9 prosenttiin. Lisäksi EBA edellytti, että vakavaraisuuden laskennassa huomioidaan täysimääräisesti eurooppalaisten valtioiden velkakirjojen markkina-arvojen muutos. OP-Pohjola-ryhmä ylitti selkeästi tämän testin tiukennetutkin vaatimukset, koska ryhmän vakavaraisuus on vahva ja valtiolainoihin liittyvät riskit pienet. EBA:n testissä käyttämällä kesäkuun lopun tiedoilla laskettu ryhmän Core Tier 1 vakavaraisuus oli tulloin 11,5 prosenttia.

Tapaturmavakuutuslaitosten liiton ja Liikennevakuutuskeskuksen selvitys vakuutusyhtiöiden yleisesti käyttämistä kuolevuusmalleista valmistui marraskuun alussa. Selvityksen tulosten perusteella eliniän odotteet ovat Suomessa kasvaneet ja vakuutusyhtiöiden

yleisesti käyttämää kuolevuusmallia on tältä osin päivitetty. Päivitetyn mallin mukainen lisävarauksen tarve OP-Pohjola-ryhmään kuuluvissa vakuutusyhtiöissä kirjataan viimeisellä vuosineljänneksellä vastuuvelan lisäyksenä.

OP-Pohjola-ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään 208 osuuspankkia (213), OP-Pohjola-keskusyhteisökonserni ja Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö.

OP-Pohjola osk (OP-Pohjola) osti toukokuussa Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomen omistamat Pohjola Pankki Oyj:n (Pohjola) A-osakkeet, jotka vastaavat 7,26 prosenttia Pohjolan osakekannasta ja 3,91 prosenttia äänimäärästä. Kaupan myötä OP-Pohjola-ryhmän keskusyhteisönä toimivan OP-Pohjolan osuus Pohjolan osakkeista nousi 29,98 prosentista 37,24 prosenttiin ja osakkeiden antamista äänistä 57,05 prosentista 60,96 prosenttiin.

Pohjola Vakuutus Oy osti toukokuussa työhyvinvoinnin palveluyhtiö Excentan yhtiön toimivalta johdolta ja Elisa Oyj:ltä.

Kestilän ja Rantsilan Osuuspankit muodostivat kombinaatiofuusiolla uuden Siikalatvan Osuuspankin 31.3.2011. Pieksämäen, Etelä-Savon, Juvan ja Savonlinnan osuuspankit sulautuivat ja muodostivat uuden Suur-Savon Osuuspankin 31.5.2011. Varpaisjärven Osuuspankki sulautui Koillis-Savon Osuuspankkiin 31.8.2011. Samalla pankin nimi muutettiin Koillis-Savon Seudun Osuuspankiksi.

Kokemäen ja Harjavallan osuuspankit ovat päättäneet sulautua Huittisten Osuuspankkiin 31.12.2011. Pankin nimi muutetaan samalla Satakunnan Osuuspankiksi. Haapajärven Osuuspankki on päättänyt sulautua Pyhäjärven Osuuspankkiin 31.12.2011. Pankin nimi muutetaan samalla Suomenselän Osuuspankiksi. Luvian Osuuspankki on päättänyt sulautua Nakkilan Osuuspankkiin 31.3.2012. Pankin uudeksi nimeksi tulee Nakkila-Luvian Osuuspankki. Haminan Seudun, Kotkan Seudun, Kouvolan Seudun, Kymijoen ja Virolahden osuuspankit ovat päättäneet sulautua 31.5.2012 ja muodostaa uuden Kymenlaakson Osuuspankin.

Henkilöstö ja palkitseminen

OP-Pohjola-ryhmän palveluksessa oli syyskuun lopussa 13 020 henkilöä (12 504). Henkilöstöä oli keskimäärin 12 750 (12 468). Katsauskauden aikana OP-Pohjola-ryhmän palveluksesta siirtyi eläkkeelle 291 henkilöä (251). Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 61,4 vuotta (61,3)

OP-Pohjola-ryhmän uusi ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitettusta kannustinjärjestelmästä, sekä muulle henkilöstölle tarkoitettusta henkilöstörahasosta.

Johdon kannustinjärjestelmä koostuu kolmen vuoden ansaintajaksoista, joista ensimmäinen on 2011–2013. Osakepohjaisen järjestelmän piiriin kuuluu OP-Pohjola-ryhmässä noin 400 henkilöä. Kannustinjärjestelmään kuuluvat henkilöt voivat saada tietyn määrän Pohjola Pankki Oyj:n A-sarjan osakkeita, mikäli kyseiselle ansaintajaksolle asetetut, OP-Pohjola-ryhmän strategiaan perustuvat tavoitteet saavutetaan. Järjestelmän mukainen palkkio

maksetaan henkilölle ansaintajakson päätyttyä vuosina 2015, 2016 ja 2017 osakkeiden ja rahan yhdistelmänä kolmessa yhtä suuressa erässä edellyttäen, että ryhmän vakavaraisuus ylittää sisäiset vähimmäisvaatimukset maksuhetkellä. Palkkion maksamiseen liittyy työ- tai toimisuhteen voimassaoloa koskevia ehtoja.

OP-Pohjola osk:n hallinto

OP-Pohjola-ryhmän keskusyhteisön (OP-Pohjola osk) varsinainen osuuskunnan kokous pidettiin 29.3.2011. Hallintoneuvostoon valittiin vuonna 2014 päättyväksi kaudeksi erovuorossa olleista jäsenistä uudelleen johtava hoitaja Marita Marttila, professori Jaakko Pehkonen ja hallituksen puheenjohtaja Timo Parmasuo. Uusina jäseninä hallintoneuvostoon valittiin toimitusjohtaja Ari Kakkori, rehtori Seppo Laaninen ja toimitusjohtaja Vesa Lehtikoinen. Lisäksi vuonna 2012 päättyväksi kaudeksi valittiin hallintoneuvostoon toimitusjohtaja Juha Pullinen. Hallintoneuvostossa on kaikkiaan 33 jäsentä.

Hallintoneuvosto valitsi järjestäytymiskokouksessaan puheenjohtajakseen uudelleen liikuntaneuvos Paavo Haapakosken. Varapuheenjohtajiksi valittiin uudelleen professori Jaakko Pehkonen ja uutena henkilönä toimitusjohtaja Vesa Lehtikoinen.

Investoinnit ja palvelukehittäminen

OP-Pohjola osk tytäryrityksineen vastaa OP-Pohjola-ryhmän palvelutoiminnan kehittämisestä. Palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvistä kustannuksista merkittävä osa muodostuu ICT-investoinneista ja niihin liittyvistä määrittelyistä. Näistä kustannuksista taseeseen aktivoituja ICT-investointeja oli tilikaudella 40 miljoonaa euroa (26). Investoinneista 24 miljoonaa euroa (18) kohdistui pankkitoimintaan, 13 miljoonaa euroa (5) vahinkovakuutukseen ja 4 miljoonaa euroa (2) henkivakuutukseen.

OP-Pohjola-ryhmän tuloslaskelma

Milj. e	Liite	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Korkotuotot		2 367	1 771	34	2 412
Korkokulut		1 612	1 093	48	1 495
Korkokate ennen arvonalentumisia	4	755	679	11	917
Saamisten arvonalentumiset	5	64	108	-40	149
Korkokate arvonalentumisten jälkeen		690	571	21	768
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	6	291	309	-6	382
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	7	78	62	26	100
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	8	435	417	4	563
Kaupankäynnin nettotuotot	9	-13	38		46
Sijoitustoiminnan nettotuotot	10	55	34	64	62
Liiketoiminnan muut tuotot	11	66	68	-3	99
Henkilöstökulut		514	477	8	643
Muut hallintokulut		248	225	10	319
Liiketoiminnan muut kulut		229	239	-4	324
Palautukset omistajajäsenille		132	122	9	163
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta		3	2	96	2
Kauden tulos ennen veroja		482	438	10	575
Tuloverot		125	115	9	135
Kauden tulos		358	323	11	440

OP-Pohjola-ryhmän laaja tuloslaskelma

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Kauden tulos	358	323	11	440
Käyvän arvon rahaston muutos				
Käypään arvoon arvostamisesta	-463	256	-9	234
Rahavirran suojauksesta	7	-		-8
Muuntoerot	0	0	3	0
Tuloverot				
Käypään arvoon arvostamisesta	-116	67	-9	61
Rahavirran suojauksesta	-2	-		-2
Kauden laaja tulos	20	512	-96	606

OP-Pohjola-ryhmän tase

Milj. e	Liite	30.9.2011	30.9.2010	Muutos, %	31.12.2010
Käteiset varat		1 903	1 082	76	1 628
Saamiset luottolaitoksilta		3 678	1 147		1 121
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		350	1 060	-67	519
Johdannaissopimukset		2 823	2 109	34	1 933
Saamiset asiakkailta		59 387	55 705	7	56 834
Vahinkovakuutustoiminnan varat	14	3 168	3 281	-3	3 164
Henkivakuutustoiminnan varat	15	6 900	7 049	-2	7 544
Sijoitusomaisuus		8 274	7 531	10	7 438
Sijoitukset osakkuusyrityksissä		40	15		38
Aineettomat hyödykkeet		1 164	1 149	1	1 159
Aineelliset hyödykkeet		697	741	-6	716
Muut varat		2 630	2 029	30	1 749
Verosaamiset		178	78		125
Varat yhteensä		91 191	82 974	10	83 969
Velat luottolaitoksille		1 972	1 543	28	1 696
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat		52	0		0
Johdannaissopimukset		2 796	2 358	19	1 951
Velat asiakkaille		43 836	38 467	14	39 205
Vahinkovakuutustoiminnan velat	16	2 624	2 518	4	2 350
Henkivakuutustoiminnan velat	17	6 970	6 900	1	7 290
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	18	20 732	19 456	7	19 577
Varaukset ja muut velat		3 257	2 237	46	2 333
Verovelat		979	992	-1	1 014
Osuuspääoma		615	632	-3	647
Velat, joilla on huonompi etuoikeus		937	1 238	-24	1 178
Velat yhteensä		84 770	76 342	11	77 243
Oma pääoma					
OP-Pohjola-ryhmän omistajien osuus					
Osake- ja osuuspääoma		333	358	-7	368
Käyvän arvon rahasto	19	-225	135		112
Muut rahastot		2 619	2 663	-2	2 656
Kertyneet voittovarot		3 694	3 475	6	3 590
Oma pääoma yhteensä		6 421	6 632	-3	6 726
Velat ja oma pääoma yhteensä		91 191	82 974	10	83 969

OP-Pohjola-ryhmän oman pääoman muutoslaskelma

Milj. e	Käyvän arvon rahasto					
	Osake- ja osuus-pääoma	Käypään arvoon arvostamisesta	Rahavirran suojauksesta	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2010	358	-54	-	2 604	3 280	6 187
Osakeanti	-	-	-	-	-	-
Osuuspääoman siirto omaan pääomaan	3	-	-	-	-	3
Osakeantikulut	-	-	-	-	-	-
Rahastosiirrot	-	-	-	59	-59	-
Voitonjako	-	-	-	-	-60	-60
Kauden laaja tulos	-	190	-	-	323	513
Osakeperusteiset maksut	-	-	-	-	-	-
Muut	-2	-	-	-	-9	-11
Oma pääoma 30.9.2010	358	135	-	2 663	3 475	6 632

Milj. e	Käyvän arvon rahasto					
	Osake- ja osuus-pääoma	Käypään arvoon arvostamisesta	Rahavirran suojauksesta	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2011	368	118	-6	2 656	3 590	6 726
Osakepääoman korotus	-	-	-	-	-	-
Osuuspääoman siirto omaan pääomaan	0	-	-	-	-	0
Määräysvallattomilta omistajilta hankittu omistusosuus Pohjola Pankki Oyj:stä ¹⁾	-31	-	-	-79	-117	-227
Rahastosiirrot	-	-	-	43	-43	-
Voitonjako	-	-	-	-	-74	-74
Kauden laaja tulos	-	-349	12	-	358	20
Osakeperusteiset maksut	-	-	-	-	0	0
Muut	-4	-	-	0	-20	-24
Oma pääoma 30.9.2011	333	-231	5	2 619	3 694	6 421

¹⁾ OP-Pohjola osk osti kaikki Keskinäisen Henkivakuutusyhtiö Suomen omistamat Pohjola Pankki Oyj:n A-osakkeet 6.5.2011. Hankitut osakkeet vastasivat 7,26 prosenttia Pohjola Pankin osakekannasta ja 3,91 prosenttia äänimäärästä.

OP-Pohjola-ryhmän rahavirtalaskelma

Milj. e	1–9/2011	1–9/2010
Liiketoiminnan rahavirta		
Kauden tulos	358	323
Oikaisut kauden tulokseen	377	995
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-6 955	-3 623
Saamiset luottolaitoksilta	-2 481	848
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	-44	546
Johdannaissopimukset	-12	-49
Saamiset asiakkailta	-2 604	-2 851
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-147	-174
Henkivakuutustoiminnan varat	98	-401
Sijoitusomaisuus	-879	-1 085
Muut varat	-886	-458
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	5 974	749
Velat luottolaitoksille	262	-642
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	52	-71
Johdannaissopimukset	28	52
Velat asiakkaille	4 631	861
Vahinkovakuutustoiminnan velat	180	163
Henkivakuutustoiminnan velat	21	104
Varaukset ja muut velat	801	282
Maksetut tuloverot	-95	-84
Saadut osingot	117	78
A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	-225	-1 562
Investointien rahavirta		
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen lisäykset	-61	-17
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset	151	132
Tytäryritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla	-5	0
Tytäryritysten myynnit myyntihetken rahavaroilla	1	2
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-74	-62
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	4	3
B. Investointien rahavirta yhteensä	15	58
Rahoituksen rahavirrat		
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, lisäykset	185	76
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, vähennykset	-420	-87
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	30 761	35 619
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	-29 624	-36 180
Osuus- ja osakepääoma, lisäykset	150	179
Osuus- ja osakepääoma, vähennykset	-182	-166
Maksetut osingot ja osuuspääoman korot	-84	-75
Palautukset omistajajäsenille	-1	-1
Määräysvallattomilta omistajilta hankittu osuus Pohjola Pankki Oyj:stä	-227	-
Muut	-	-
C. Rahoituksen rahavirta yhteensä	558	-635
Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)	348	-2 138
Rahavarat tilikauden alussa	1 689	3 282
Rahavarat tilikauden lopussa	2 038	1 144
Saadut korot	2 031	1 677
Maksetut korot	-1 253	-1 023
Rahavarat		
Käteiset varat	124	122
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	1 914	1 022
Yhteensä	2 038	1 144

Liitetiedot

Liite 1. Laatumisperiaatteet

Osavuositarkastus 1.1.–30.9.2011 on laadittu IAS 34-standardin (Osavuositarkastukset) mukaisesti.

Osavuositarkastuksen laatimisessa on sovellettu olennaisilta osin samoja laatumisperiaatteita kuin vuositilinpäätöksessä 2010 lukuun ottamatta henkivakuutus sopimusten arvostamista ja kirjaamista. Vuoden 2011 aikana on vakuutus sopimusten arvostuksessa siirrytty kohti markkinaehtoista vastuuvelan laskentaa, jossa strategisesti suojaavat, vakuudelliset koronvaihtosopimukset (ei sovelleta IAS39:n mukaista suojauslaskentaa) arvostetaan käypään arvoon osana vakuutus teknistä vastuuvelkaa.

Osavuositarkastus on tilintarkastamaton. Kaikki osavuositarkastuksen luvut on pyöristetty, joten yksittäisten lukujen yhteenlaskettu summa saattaa poiketa esitetystä summaluovusta.

Liite 2. OP-Pohjola-ryhmän tunnusluvut ja niiden laskentakaavat

	1–9/2011	1–9/2010	1–12/2010
Oman pääoman tuotto (ROE), %	7,3	6,7	6,8
Oman pääoman tuotto käyvin arvo in,%	0,4	10,7	9,4
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,55	0,53	0,53
Kulujen osuus tuotoista, %	59	58	59
Henkilöstö keskimäärin	12 750	12 410	12 468
josta kokoaikaisia	11 730	11 361	11 394
josta osa-aikaisia	1 020	1 049	1 074
Oman pääoman tuotto (ROE), %	$\frac{\text{Kauden voitto}}{\text{Oma pääöma (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$		
Oman pääoman tuotto käyvin arvo in, %	$\frac{\text{Kauden voitto} + \text{käyvän arvon rahaston muutos}}{\text{Oma pääöma (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$		
Koko pääoman tuotto (ROA), %	$\frac{\text{Kauden voitto}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$		
Kulujen osuus tuotoista, %	$\frac{(\text{Henkilöstökulut} + \text{muut hallintokulut} + \text{liiketoiminnan muut kulut})}{(\text{Korkokate} + \text{vahinkovakuutus toiminnan nettotuotot} + \text{henki- vakuutus toiminnan nettotuotot} + \text{nettopalkkiotuotot} + \text{kaupankäynnin nettotuotot} + \text{sijoitus toiminnan nettotuotot} + \text{liiketoiminnan muut tuotot} + \text{osuus osakkuus yritysten tuloksesta})} \times 100$		
Taloudellisen pääoman tuotto, %	$\frac{\text{Tulos} + \text{asiakasbonukset verojen jälkeen (12 kk liukuva)}}{\text{Keskimääräinen taloudellinen pääöma}} \times 100$		
Operatiivinen vahinkosu hde	$\frac{\text{Korvauskulut pl. Laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. Laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$		
Operatiivinen liikekulusu hde	$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. Laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$		
Operatiivinen yhdistetty kulusu hde	Operatiivinen vahinkosu hde + operatiivinen liikekulusu hde		
Riskisu hde (ilman perustekorkokulu a), %	$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$		
Toimintakulusu hde, %	$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$		
Liikekustannussu hde, %	$\frac{\text{Liikekulut ennen vakuutusten aktivoitujen hankintamenojen muutosta} + \text{korvausten selvittelykulut/}}{\text{Kuormitustulo}} \times 100$		
Vastuunkantokyky, %	$\frac{\text{Vakavaraisuuspääöma}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$		

Liite 3. OP-Pohjola-ryhmän tuloskehitys vuosineljänneksittäin

Milj. e	2010		2011		7-9
	7-9	10-12	1-3	4-6	
Korkotuotot	606	641	697	779	892
Korkokulut	380	403	458	524	631
Korkokate	226	238	238	255	261
Saamisten arvonalentumiset	31	41	23	31	10
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	196	198	215	224	252
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	119	73	92	124	75
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	15	39	50	28	0
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	135	146	156	141	138
Kaupankäynnin nettotuotot	26	8	19	2	-35
Sijoitustoiminnan nettotuotot	0	28	26	13	16
Liiketoiminnan muut tuotot	19	31	26	20	19
Henkilöstökulut	142	166	178	188	149
Muut hallintokulut	70	94	80	88	79
Liiketoiminnan muut kulut	86	85	78	76	75
Palautukset omistajajäsenille	41	42	42	47	43
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	1	0	1	1	1
Kauden tulos ennen veroja	172	137	208	155	120
Tuloverot	46	20	54	41	30
Kauden tulos	126	117	154	113	90
Muut laajan tuloksen erät					
Käyvän arvon rahaston muutos					
Käypään arvoon arvostamisesta	182	-24	-60	-42	-362
Rahavirran suojauksesta	-1	-7	-22	8	22
Muuntoerot	0	0	0	0	0
Tuloverot					
Käypään arvoon arvostamisesta	47	-10	15	-42	-90
Rahavirran suojauksesta	0	2	6	-10	2
Kauden laaja tulos	260	94	51	131	-162

Liite 4. Korkokate

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Lainat ja saamiset	1 153	946	22	1 285
Saamiset luottolaitoksilta ja keskuspankeilta	26	17	53	23
Saamistodistukset	197	182	9	243
Johdannaiset (netto)				
Kaupankäynnin johdannaiset	60	61	-1	86
Suojauslaskennan johdannaiset	-15	-29	-50	-35
Velat luottolaitoksille	-13	-11	13	-16
Velat asiakkaille	-280	-195	43	-270
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	-342	-256	34	-350
Huonomman etuoikeuden velat	-23	-24	-7	-32
Pääomalainat	-7	-6	8	-8
Kaupankäynnin rahoitusvelat	0	-1	-71	-1
Muut (netto)	0	-2		-3
Korkokate ilman suojauslaskennan arvostuseriä	759	682	11	921
Suojaavat johdannaiset	8	-89		-75
Suojauskohteiden arvonmuutokset	-12	85		70
Korkokate	755	679	11	917

Liite 5. Saamisten arvonalentumiset

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Luotto- tai takaustappioina poistetut saamiset	73	76	-3	89
Palautukset poistetuista saamisista	-7	-6	-20	-10
Arvonalentumisten lisäys	75	110	-32	141
Arvonalentumisten vähennys	-76	-72	-6	-72
Yhteensä	64	108	-40	149

Liite 6. Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Vakuutusmaksutuotot, netto				
Vakuutusmaksutulo	930	850	9	1 023
Jälleenvakuuttajien osuus	-52	-38	-37	-40
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-121	-94	-28	-13
Jälleenvakuuttajien osuus	15	4		-6
Yhteensä	773	723	7	964
Vahinkovakuutuskorvaukset, netto				
Maksetut korvaukset	526	477	10	655
Jälleenvakuuttajien osuus	-28	-19	-51	-29
Korvausvastuun muutos	-35	-19	-84	19
Jälleenvakuuttajien osuus	23	4		-8
Yhteensä	486	443	10	637
Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot				
Koroista	46	48	-4	64
Osingoista	29	19	48	21
Kiinteistöistä	3	3	11	1
Myyntivoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	-5	53		53
Osakkeista ja osuuksista	1	-16		-2
Lainoista ja saamisista	0	-1	53	1
Kiinteistöistä	0	2		3
Johdannaisista	-10	-22	56	-20
Arvostusvoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	-16	0		0
Osakkeista ja osuuksista	-9	-23	62	-33
Lainoista ja saamisista	-1	-3	64	-4
Kiinteistöistä	1	1	80	1
Johdannaisista	-1	4		0
Muista	1	0		1
Yhteensä	39	64	-39	86
Diskonttauksen purkautuminen	-35	-34	-4	-45
Muut	0	-1		14
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	291	309	-6	382

Liite 7. Henkivakuutustoiminnan nettotuotot

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Vakuutusmaksutulo	579	842	-31	1 315
Jälleenvakuuttajien osuus	-21	-21	0	-28
Yhteensä	558	822	-32	1 287
Korvauskulut				
Maksetut korvaukset	-533	-449	-19	-595
Korvausvastuun muutos	8	-25		-414
Jälleenvakuuttajien osuus	6	5	8	7
Vastuuvelan muutos				
Vakuutusmaksuvastuun muutos	322	-612		-698
Jälleenvakuuttajien osuus	9	9	4	10
Yhteensä	-188	-1 071	82	-1 689
Muut	3	4	-19	-29
Yhteensä	373	-246		-431
Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot				
Koroista	40	34	16	47
Osingoista	61	44	39	49
Kiinteistöistä	3	3	-2	2
Myyntivoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	8	8	5	6
Osakkeista ja osuuksista	14	56	-75	128
Lainoista ja saamisista	3	1		1
Kiinteistöistä	1	0		0
Johdannaisista	-8	-44	81	-43
Arvostusvoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	-3	10		17
Osakkeista ja osuuksista	-6	-46	87	-58
Lainoista ja saamisista	-4	-5		-3
Kiinteistöistä	1	0		-1
Johdannaisista	42	13		2
Muista	5	8		11
Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteina oleva omaisuus				
Osakkeet ja osuudet				
Myyntivoitot ja -tappiot	-86	38		53
Arvostusvoitot ja -tappiot	-388	171		297
Muut	20	17	22	23
Yhteensä	-296	307		531
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	78	62	26	100

Liite 8. Palkkiotuotot ja -kulut, netto

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Palkkiotuotot				
Luotonannosta	120	115	4	153
Talletuksista	4	4	1	5
Maksuliikkeestä	120	111	8	150
Arvopapereiden välityksestä	25	22	15	30
Arvopapereiden liikkeeseenlaskusta	9	9	-6	13
Rahastoista	71	65	9	89
OmaisuuDENhoidosta ja lainopillisista tehtävistä	46	44	6	65
Vakuutusten välityksestä	41	46	-10	57
Takauksista	17	17	1	23
Muista	31	29	6	39
Yhteensä	483	461	5	624
Palkkiokulut	47	44	8	61
Palkkiotuotot, netto	435	417	4	563

Liite 9. Kaupankäynnin nettotuotot

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Myyntivoitot ja -tappiot				
Saamistodistuksista	3	21	-86	20
Osakkeista ja osuuksista	2	1	37	2
Johdannaisista	8	-22		-13
Arvonmuutokset				
Saamistodistuksista	4	5	-29	3
Osakkeista ja osuuksista	-11	3		5
Johdannaisista	-16	12		12
Jaksotettuun hankintamenoON arvostettavista rahoitusvaroista ja -veloista				
Myyntivoitot ja -tappiot				
Lainoista ja muista saamisista	-	-		-
Osinkotuotot	1	1	-4	1
Valuuttatoiminnan nettotuotot	-3	18		17
Yhteensä	-13	38		46

Liite 10. Sijoitustoiminnan nettotuotot

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Myytavissä olevat rahoitusvarat				
Myyntivoitot ja -tappiot				
Saamistodistuksista	12	25	-50	32
Osakkeista ja osuuksista	11	5		13
Jaksotettuun hankintamenoon arvostettavista rahoitusvaroista ja -veloista				
Myyntivoitot ja -tappiot				
Lainoista ja muista saamisista	-1	0		1
Muista	-	-		-
Osinkotuotot	25	13	96	15
Arvonalentumistappiot	-3	-24	-85	-17
Yhteensä	43	19		44
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot				
Vuokratuotoista	30	34	-12	45
Vastike- ja hoitokuluista	-20	-21	7	-29
Arvonmuutoksista, myyntivoitoista ja -tappioista	1	1	0	1
Muista	0	0	89	0
Yhteensä	12	15	-18	18
Muut	-	-		-
Sijoitustoiminnan nettotuotot	55	34	64	62

Liite 11. Liiketoiminnan muut tuotot

Milj. e	1-9/2011	1-9/2010	Muutos, %	1-12/2010
Tuotot omassa käytössä olevista kiinteistöistä ja toimitiloista	12	11	3	15
Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annetun omaisuuden vuokratuotoista	13	16	-20	22
Muut	41	40	2	63
Yhteensä	66	68	-3	99

Liite 12. Taseen luokittelu

Milj. e	Lainat ja saamiset	Eräpäivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat*	Myytävissä olevat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Varat						
Käteiset varat ja keskuspankkitalletukset	1 903	-	-	-	-	1 903
Saamiset luottolaitoksilta ja keskuspankeilta	3 678	-	-	-	-	3 678
Johdannaissopimukset	-	-	2 485	-	338	2 823
Saamiset asiakkailta	59 387	-	-	-	-	59 387
Vahinkovakuutustoiminnan varat**	570	-	102	2 496	-	3 168
Henkivakuutustoiminnan varat***	384	-	3 369	3 147	-	6 900
Saamistodistukset	-	892	285	6 727	-	7 904
Osakkeet ja osuudet	-	-	65	249	-	314
Muut saamiset	4 709	-	405	-	-	5 114
Yhteensä 30.9.2011	70 630	892	6 712	12 619	338	91 191
Yhteensä 30.9.2010	63 060	1 052	6 704	11 923	235	82 974
Yhteensä 31.12.2010	64 512	978	6 177	12 104	199	83 969

Milj. e			Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat*****	Muut velat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Velat						
Velat luottolaitoksille	-	-	-	1 972	-	1 972
Kaupankäynnin rahoitusvelat (pl. johdannaiset)	-	-	52	-	-	52
Johdannaissopimukset	-	-	2 461	-	335	2 796
Velat asiakkaille	-	-	-	43 836	-	43 836
Vahinkovakuutustoiminnan velat****	-	-	4	2 620	-	2 624
Henkivakuutustoiminnan velat*****	-	-	2 998	3 972	-	6 970
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	-	-	-	20 732	-	20 732
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	-	-	-	937	-	937
Muut velat	-	-	-	4 852	-	4 852
Yhteensä 30.9.2011	-	-	5 515	78 920	335	84 770
Yhteensä 30.9.2010	-	-	4 904	71 150	288	76 342
Yhteensä 31.12.2010	-	-	4 815	72 200	228	77 243

*Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat erät sisältävät kaupankäynnin rahoitusvarat, alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi luokitellut rahoitusvarat ja sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset sekä sijoituskiinteistöt.

**Vahinkovakuutustoiminnan varat on eritelty liitetiedossa 14.

*** Henkivakuutustoiminnan varat on eritelty liitetiedossa 15.

****Vahinkovakuutustoiminnan velat on eritelty liitetiedossa 16.

*****Henkivakuutustoiminnan velat on eritelty liitetiedossa 17.

*****Sisältää sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuvelan tasearvon

Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintameno.

Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo oli syyskuun lopussa n. 142 milj. e kirjanpitoarvoa korkeampi.

Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintameno.

**Liite 13. Käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien
ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti**

Varojen käyvät arvot 30.9.2011, milj.e	Taso 1*	Taso 2**	Taso 3***	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	163	174	13	350
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	6	6
Henkivakuutustoiminta	-	-	96	96
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	13	2 749	62	2 823
Vahinkovakuutustoiminta	2	0	-	2
Henkivakuutustoiminta	-	46	-	46
Myytävissä olevat				
Pankkitoiminta	6 746	183	47	6 976
Vahinkovakuutustoiminta	1 674	568	254	2 496
Henkivakuutustoiminta	2 038	385	723	3 147
Yhteensä	10 634	4 106	1 201	15 941

Varojen käyvät arvot 31.12.2010, milj.e	Taso 1*	Taso 2**	Taso 3***	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	307	199	14	519
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	8	8
Henkivakuutustoiminta	-	-	116	116
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	32	1 764	137	1 933
Vahinkovakuutustoiminta	-	1	-	1
Henkivakuutustoiminta	-	0	-	0
Myytävissä olevat				
Pankkitoiminta	5 379	592	61	6 032
Vahinkovakuutustoiminta	1 563	648	231	2 442
Henkivakuutustoiminta	2 428	496	705	3 629
Yhteensä	9 709	3 700	1 272	14 681

Velkojen käyvät arvot 30.9.2011, milj.e	Taso 1*	Taso 2**	Taso 3***	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	43	9	-	52
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	-	-
Henkivakuutustoiminta	-	-	-	-
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	13	2 750	34	2 796
Vahinkovakuutustoiminta	1	3	-	4
Henkivakuutustoiminta	-	3	-	3
Yhteensä	56	2 765	34	2 855

Velkojen käyvät arvot 31.12.2010, milj.e	Taso 1*	Taso 2**	Taso 3***	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	0	-	-	0
Vahinkovakuutustoiminta	-	-	-	-
Henkivakuutustoiminta	-	-	-	-
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	22	1 917	12	1 951
Vahinkovakuutustoiminta	1	0	-	2
Henkivakuutustoiminta	-	-	-	0
Yhteensä	24	1 917	12	1 953

* Hierarkiatasoon 1 ryhmitellyt erät koostuvat suurimmissa pörsseissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten velkapapereista, vähintään luottoluokituksen A- omaavien valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

** Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettavaan laskentaparametreihin. Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen instrumenttien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta; tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkiatasoon on luokiteltu Pohjola-konsernin OTC-johdannaiset, valtion velkasitoumukset, yritysten ja rahoituslaitosten velkapaperit, osto- ja takaisinmyyntisopimukset (repo) sekä lainaksi annetut tai saadut

*** Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy erityistä epävarmuutta. Hierarkiatasoon 3 luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Kyseiseen taseryhmään sisällytetään kompleksisemmat OTC-johdannaiset, tietyt private equity sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistetut lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedge-rahastot.

Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Vuoden 2011 aikana on tasosta 1 tasoon 2 siirretty joukkolainoja 47 miljoonaa euroa, luottoluokitusten muutosten vuoksi.

Liite 14. Vahinkovakuutustoiminnan varat

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Sijoitukset				
Lainat ja muut saamiset	125	246	-49	229
Osakkeet ja osuudet	415	362	14	400
Kiinteistöt	94	75	26	87
Saamistodistukset	1 525	1 534	-1	1 490
Johdannaisopimukset	2	5	-65	1
Muut osuudet	562	623	-10	561
Yhteensä	2 723	2 845	-4	2 768
Muut varat				
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot	34	33	4	38
Muut				
Ensivakuutustoiminta	281	251	12	228
Jälleenvakuutustoiminta	85	87	-2	87
Rahat ja pankkisaamiset	7	6	15	4
Muut saamiset	36	58	-38	39
Yhteensä	444	436	2	396
Vahinkovakuutustoiminnan varat	3 168	3 281	-3	3 164

Liite 15. Henkivakuutustoiminnan varat

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Sijoitukset				
Lainat ja muut saamiset	281	343	-18	418
Osakkeet ja osuudet	2 461	2 683	-8	2 818
Kiinteistöt	126	118	6	135
Saamistodistukset	781	821	-5	927
Muut	46	1		0
Yhteensä	3 696	3 966	-7	4 298
Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset				
Osakkeet ja osuudet	3 102	2 992	4	3 147
Muut varat				
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot	30	29	4	32
Muut				
Ensivakuutustoiminta	4	3	13	7
Jälleenvakuutustoiminta	70	59	19	61
Rahat ja pankkisaamiset	0	0	-100	0
Yhteensä	103	91	14	99
Henkivakuutustoiminnan varat	6 900	7 049	-2	7 544

Liite 16. Vahinkovakuutustoiminnan velat

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Korvausvastuu				
Eläkemuotoinen korvausvastuu	1 103	1 066	3	1 108
Muu korvausvastuu	743	732	2	739
Yhteensä	1 846	1 798	3	1 847
Vakuutusmaksuvastuu	498	457	9	377
Muut velat	280	264	6	127
Yhteensä	2 624	2 518	4	2 350

Liite 17. Henkivakuutustoiminnan velat

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Vakuutustekninen vastuovelka	3 788	3 778	0	4 024
Sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuovelka	2 995	2 832	6	3 090
Muut velat	187	290	-35	176
Yhteensä	6 970	6 900	1	7 290

Vakuutustekninen vastuovelka 30.9.2011 sisältää vakuudellisista koronvaihtosopimusten käyvän arvon muutosta 43 miljoonaa euroa.

Liite 18. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Joukkovelkakirjalainat	11 827	9 635	23	9 693
Sijoitustodistukset, yritystodistukset ja ecp:t	8 615	9 568	-10	9 623
Muut	290	252	15	262
Yhteensä	20 732	19 456	7	19 577

Liite 19. Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Saamistodistukset	-153	-14		-75
Osakkeet ja osuudet	-77	150		194
Muut	5	-1		-6
Yhteensä	-225	135		112

Negatiivinen käyvän arvon rahasto purkautuu omaisuuden arvonnousujen ja tulosvaikutteisten arvonalentumiskirjausten kautta.

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli -305 milj. e (151 milj. e) ja siihen liittyvä laskennallinen verosaaminen oli 79 milj. e (laskennallinen verovelka 39 milj. e). Katsauskauden lopussa käyvän arvon rahastossa oli oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonneutoksia yhteensä 193 milj. e (286 milj. e) ja negatiivisia arvonneutoksia yhteensä 269 milj. e (19 milj. e).

Liite 20. Omat varat ja vakavaraisuus

Omat varat ja vakavaraisuus, milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos-%	31.12.2010
Ensisijaiset omat varat (Tier 1)				
OP-Pohjola-ryhmän oma pääoma	6 421	6 632	-3	6 726
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta (ml. OVY:n tasoitusmäärä)	188	-91		-28
Käyvän arvon rahasto, siirto Tier 2:een	115	-2		21
Lisäosuuspääomat, jotka eivät liity omaan pääomaan	615	632	-3	644
Ensisijaiset omat varat (Tier 1) ennen vähennyksiä ja pääomalainoja	7 338	7 172	2	7 363
Pääomalainat	223	222		222
Aineettomat hyödykkeet	-334	-287	16	-323
Eläkevastuun ylikate ja sijoitus-kiinteistöjen käypiin arvoihin arvostus ja laskennalliset verosaamiset tappiosta	-389	-372	5	-373
Suunniteltu voitonjako / hallituksen esittämä voitonjako	-43	-49	-13	-69
Sijoitukset vakuutus- ja rahoituslaitoksiin	-1 537	-1 123	37	-1 234
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-90	-143	-37	-131
Ensisijaiset omat varat (Tier 1) vakavaraisuuden laskemiseksi	5 168	5 420	-5	5 454
Toissijaiset omat varat (Tier 2)				
Käyvän arvon rahasto (pl. rahavirran suojausten arvostus)	-120	3		-15
Ikuiset lainat	292	295	-1	295
OVY:n tasoitusmäärä	211	207		207
Debentuurilainat	395	698	-43	609
Sijoitukset vakuutus- ja rahoituslaitoksiin	-778	-1 202	-35	-1 095
Toissijaiset omat varat (Tier 2)	-	-	-	-
Omat varat yhteensä	5 168	5 420	-5	5 454
Omien varojen vaade				
Luotto- ja vastapuoliriski	3 280	3 105	6	3 153
Markkinariski	48	34	43	37
Operatiivinen riski	232	282	-18	228
Yhteensä	3 560	3 421	4	3 418
Vakavaraisuussuhde, %	11,6	12,7		12,8
riskipainotettujen erien yhteismäärään,	11,6	12,7		12,8

Liite 21. OP-Pohjola-ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos-%	31.12.2010
OP-Pohjola-ryhmän omat pääomat	6 421	6 632	-3	6 726
Toimialakohtaiset erät	1 495	1 857	-19	1 783
Liikearvo ja aineettomat hyödykkeet	-1 103	-1 061	4	-1 094
Tasoitusmäärä	-344	-344	0	-331
Muut omiin pääomiin ja toimiala-kohtaisiin eriin sisältyvät erät, joita ei voida lukea ryhmittymän omiin varoihin	-567	-599	-5	-604
Ryhmittymän omat varat yhteensä	5 902	6 485	-9	6 480
Luottolaitostoiminnan omien varojen vaade	3 560	3 421	4	3 418
Vakuutusliiketoiminnan omien varojen vaade	400	385	4	396
Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	3 960	3 806	4	3 814
Ryhmittymän vakavaraisuus (omat varat/omien varojen vähimmäismäärä)	1,49	1,70	-27	2 666
				1,70

Liite 22. Annetut vakuudet

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut				
Kiinnitykset	1	1		1
Pantit	6 563	5 988	10	6 027
Muut	540	512	5	349
Annetut vakuudet yhteensä	7 104	6 501	9	6 377

Liite 23. Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. e	30.09.2011	30.09.2010	Muutos, %	31.12.2010
Takaukset	1 163	1 268	-8	1 223
Takuuvastuut	1 579	1 618	-2	1 621
Pantit	2	1		1
Luottolupaukset	9 467	8 912	6	8 805
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	170	140	21	164
Muut	776	803	-3	783
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	13 157	12 742	3	12 595

Liite 24. Johdannaissopimukset

30.9.2011, milj. e	Nimellisarvot / jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5 v	Yli 5 v	Yhteensä	Varat	Velat
Korkojohdannaiset	55 143	87 768	34 125	177 037	2 503	2 381
Valuuttajohdannaiset	17 060	2 362	674	20 096	459	414
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	335	1 109	6	1 450	40	1
Luottojohdannaiset	33	146	34	214	1	6
Muut johdannaiset	3 113	344	5	3 462	21	35
Johdannaiset yhteensä	75 684	91 730	34 845	202 258	3 024	2 837

31.12.2010, milj. e	Nimellisarvot / jäljellä oleva juoksuaika				Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5 v	Yli 5 v	Yhteensä	Varat	Velat
Korkojohdannaiset	45 568	57 161	28 059	130 788	1 461	1 400
Valuuttajohdannaiset	16 143	2 081	675	18 898	324	409
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	160	967	29	1 156	128	0
Luottojohdannaiset	13	162	-	175	5	0
Muut johdannaiset	3 561	261	-	3 822	30	44
Johdannaiset yhteensä	65 445	60 632	28 763	154 840	1 948	1 854

* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka taseessa esitetään muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa.

OP-Pohjola-ryhmän johdannaissopimusten käytetään johdannaisten nettoutusta. Tässä liitetiedossa johdannaissopimukset on kuitenkin esitetty bruttomääräisinä.

Liite 25. Liiketapahtumat lähipiirin kanssa

OP-Pohjola-ryhmän lähipiiri muodostuu OP-Pohjola-ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyistä yhtiöistä, osakkuusyhtiöistä, hallintohenkilöistä ja muista lähipiiriin kuuluvista yhtiöistä. OP-Pohjola-ryhmän hallintohenkilöihin luetaan OP-Pohjola-ryhmän pääjohtaja (OP-Pohjola osk:n johtokunnan puheenjohtaja), OP-Pohjola osk:n toimitusjohtaja, johtokunnan jäsenet ja varajäsenet sekä hallintoneuvoston jäsenet ja varajäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Hallintohenkilöiden lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö.

Lähipiirille myönnettyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

Lähipiiriliiketoimissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia 31.12.2010 jälkeen.

OP-Pohjola-ryhmän tuloksen esittelee lehdistötilaisuudessa medialle pääjohtaja Reijo Karhinen 2.11.2011 klo 12.00 osoitteessa Teollisuuskatu 1 b, Vallila, Helsinki.

Pohjola Pankki Oyj julkaisee oman osavuositiedotuksensa.

Taloudellinen informaatio 2012

Vuoden 2011 tilinpäätöstiedotteen ja vuoden 2012 osavuositiedotusten julkaisupäivät:

Tilinpäätöstiedote 1.1.–31.12.2011	08.02.2012
Osavuositiedotus 1.1.–31.3.2012	03.05.2012
Osavuositiedotus 1.1.–30.6.2012	01.08.2012
Osavuositiedotus 1.1.–30.9.2012	31.10.2012

Helsingissä 2. päivänä marraskuuta 2011

OP-Pohjola osk
Johtokunta

LISÄTIEDOT

Pääjohtaja Reijo Karhinen, puh. 010 252 4500
Talousjohtaja Harri Luhtala, puh. 010 252 2433
Viestintäjohtaja Carina Geber-Teir, puh. 010 252 8394

JAKELU

NASDAQ OMX Helsinki Oy
LSE London Stock Exchange
Keskeiset tiedotusvälineet
op.fi ja pohjola.fi